

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1905. Andra Kammaren. N:o 56.

Onsdagen den 10 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 120, till Konungen, i anledning af väckta motioner i fråga om utredning och förslag angående inlösen af de frälseräntor, hvilkas inlösande ej åligger statsverket.

Vidare anmälades och godkändes första särskilda utskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 126, om ändring i vissa delar af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891, och

n:o 127, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition i fråga om rättighet till hämtning af väglagningsämnen från kronans jordbruksdomäner.

§ 2.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning bevillningsutskottets betänkande n:o 24, i anledning af väckta motioner om exporttull å järnmalm; och lämnades därvid, enligt förut skedd anteckning, ordet till *Om exporttull å järnmalm.*

Herr Jansson i Saxhyttan, som anförde: Herr talman! Jag har den uppfattningen i den föreliggande frågan, att förhållanden lära kunna uppstå, som påkalla en exporttull af järnmalm, men jag anser, att för närvarande inga giltiga skäl föreligga för åsättande af en sådan tull. Och jag anser, att om den skall komma till stånd, så bör den ha till syfte att förstärka statskassan, men ingalunda att förhindra exporten af malm. Vidare anser jag, att den bör gälla endast för de norrländska malmfälten. Ty jag har den öfvertygelsen, att malmfälten i mellersta Sverige icke tåla vid en sådan tull. Hvad beträffar Grängesbergsfältet, som är det största i mellersta Sverige, så vill jag framhålla, att den lättats åtkomliga malmen redan tagit slut och att brytningskostnaden följaktligen blir dyrare för hvarje år, hvilket gör att man kan befara,

Om exporttull på järnmalm. att en tullsats af blott 50 öre pr ton skall inverka störande på grufbrytningen. Grängesbergs grufsamhälle har en befolkning af öfver 4,000 personer, som ha sin bergning till följd af brytningen därstädes. Jag hemställer till herrarne, om det kan vara skäl att fatta ett beslut, hvilket kunde ha till följd att denna befolkning mister sitt lefvebröd och blefve så att säga satt på bar backe.

(Forts.)

Men det är icke nog med Grängesbergsfältet, det finns flera andra malmfält i trakten där omkring, där förhållandena äro enahanda. I närheten af Grängesberg finnes Blötberget, som sysselsätter flera hundra personer. Jag vet, att där blifvit nedlagda kapital, som kunna räknas i milliontals kronor, och att delägarne icke under något år erhållit så stor förtjänst att den motsvarat skälig ränta å det nedlagda kapitalet. Ägaren af Lekombergs malmfält, som inköpt detsamma ganska dyrt, torde knappt få mera än 50 öre pr ton malm i behållning, fastän ingen tull åsättes. Vid i samma trakt befintliga Idkerbergs malmfält, där hundratals personer hafva sysselsättning, äro ock förhållandena sådana, att man kan hysa fruktan för, att rörelsen kommer att upphöra.

Jag hemställer till Er, mina herrar, om det under sådana förhållanden kan vara klokt att nu fatta beslut i frågan eller om det icke vore skäl att uppskjuta det till ett annat år och nu afslå motionerna. Vidare må man väl också komma i håg, hvilka följder ett sådant beslut skulle ha i fråga om landets penningeförhållanden. Ty om rörelsen vid dessa fält upphörde, så följer däraf naturligtvis, att landet går miste om det kapital, som tillföres landet till följd af malmförsäljningen. Landets ekonomiska ställning är enligt min uppfattning sådan, att det är en betänklig åtgärd att hämma utförseln af hvad landet kan ha att afyttra. Jag vill därvid erinra om, hurusom till följd af den dåliga handelsbalansen det är nödigt att för hvarje år stora lån upptagas i utlandet, på det att det guld, som är erforderligt för tillfredsställande af näringslifvets kraf på rörelsekapital, ej må strömma ut ur landet.

Jag hoppas därför, att kammaren ville uppskjuta denna fråga, tills utredt blifvit, från hvilka gruffält malmen lämpligen bör åsättas tull. En skrifvelse till Kungl. Maj:t med hemställan om en dylik utredning skulle jag kunna vara med om, men icke kan jag sluta mig till det skrifvelseförslag, som utskottet förordat.

Jag får alltså, herr talman, yrka afslag å såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Herr Söderberg: Herr talman, mina herrar! Man kan ju hysa olika meningar om lämpligheten af att åsätta våra järnmalmers exporttull, beroende på åtskilliga förhållanden, som också den siste talaren omnämnde. Malmerna kunna ju vara af olika beskaffenhet, vara rikare och fattigare, mera fosforhaltiga eller i andra afseenden vara hvad vi kalla goda malmer. Detta gör, att

man kan hysa tvekan. huruvida det kan vara lämpligt att åsätta en sådan exporttull. Därför har utskottet föreslagit en utredning, som skulle verkställas af Kungl. Maj:t. Men som herrarne torde finna, har jag inom utskottet icke kunnat biträda detta skrifvelse-förslag, utan ansett, att man för närvarande borde åsätta en ringa exporttull af 50 öre per ton. Den utredning, som utskottet föreslagit, är af en sådan beskaffenhet, att jag tror, att många år komma att förflyta, innan man får se resultatet af denna utredning, om vi annars någonsin komma att få se resultatet af en sådan skrifvelse.

*Om exporttull
å järnmalm.
(Forts.)*

I motiveringen talas om en tillförlitlig uppskattning af malm-tillgångarne. Jag hemställer till herrarne, huruvida det kan utrönas inom rimlig tid, huru stora våra malmtillgångar äro. Jag har hyst en annan uppfattning och trott, att det är många andra hithörande förhållanden, som böra utredas i främsta rummet, och då har jag trott, att man borde utreda, huruvida man skulle inskränka exporttullen af järnmalm till de nordliga delarne af landet och möjligen till Norrbottensmalmen, eller om man skulle utsträcka den till det öfriga Sverige. Vidare har jag trott det vara lämpligt att utreda, huruvida man icke borde åsätta en lägre exporttull eller också ingen exporttull alls på vissa fattiga malmer. Det talades om i utskottet, att man på vissa håll kunde göra sig till godo sådana malmer, som innehölle endast 25 procent järnhalt. Sådana malmer har man ju under alla tider föraktat i vårt land. Men de hafva dock nu, under vissa omständigheter, inom vissa länder kommit till användning. Och äro kommunikationerna lämpliga, kunde dessa malmer exporteras dit. Jag hemställer fördenskull, om det kan vara lämpligt att åsätta dessa malmer lika hög tullsats som våra Norrbottensmalmer, hvilka innehålla ända till 60 å 70 procent järnmalm.

Vidare hafva vi malmer med mycket stor fosforhalt. Såsom herrarne torde veta, innehålla också Grängesbergsmalmen äfvensom vissa andra malmer i mellersta Sverige en mycket hög fosforhalt. Och det är särskildt dessa malmer, som exporteras. Vi hörde ett anförande i Första Kammaren på förmiddagen af en mycket framstående fackman, som har ledt arbetet där uppe i Norrbotten och som sysslat mycket på hithörande områden. Han påstod bestämdt, att man icke för närvarande kunde tillgodogöra sig dessa malmer inom vårt land. Detta är sådana saker, mina herrar, som jag anser böra komma under utredning. Men jag har också trott, att det skulle vara lämpligt att icke nu anvisa statsmedel, skattemedel, för att betala eu så vidt omfattande utredning, som däraf skulle blifva en följd, utan jag har trott, att det skulle vara lämpligt att åsätta en liten tull, en tull af 50 öre per ton, så att man åtminstone icke behöfde anvisa andra medel för att betala denna utredning.

Det är, herr talman, dessa skäl, som hafva gjort, att jag varit

Om exporttull utaf en afvikande mening. Jag skall därför nu be att få yrka bifall till den utaf herr Ericsson och mig m. fl. afgifna, vid betänkandet fogade reservation.

(Forts.)

Herr von Krusenstjerna: Såväl herr statsrådet och chefen för civildepartementet som herr Branting hafva under senare delen af förmiddagens diskussion behagat återropa ett mitt anförande uti denna kammare vid 1898 års riksdag. När Riksdagen uttalat sig för att staten icke skulle åtaga sig att låta bolaget *på de i kontraktet utsatta villkor* utfrakta mer än 1,200,000 ton, så uttalades just i detta anförande, som skedde från regeringsbanken, att det kunde komma ifråga för bolaget att utfrakta mer malm än 1,200,000 ton, och att det var regeringen, som då komme att bestämma fraktsatserna. Herr statsrådet fann uti detta mitt anförande ett bevis på att så vore förhållandet. Herr Branting åter erkände visserligen, att detta blifvit af mig yttradt, men han anförde *därjämte* ett uttalande, som jag haft längre fram i mitt anförande, då jag sagt, att det var »staten», som bestämde fraktsatserna. Och däri ville herr Branting se ett förklarande, att det skulle vara Riksdagen, eller åtminstone Konungen och Riksdagen, som bestämde fraktsatserna. Att jag icke hyst en sådan mening, och att det icke varit min afsikt att säga någonting sådant, därom är jag ju fullt behörig att bära vittne. Och jag vågar också påstå, att man icke i det af mig använda uttrycket »staten» kan inlägga en sådan betydelse. Man kan icke göra detta, ty uttrycket »staten» begagnades af mig flera gånger i mitt anförande såsom betecknande det allmänna, precis på samma sätt som när man säger, att Sveriges järnvägar tillföra *staten* inkomster. Men det af mig i detta sammanhang använda uttrycket »staten» kan icke alls tilläggas en sådan betydelse, som herr Branting afser med »staten», nämligen att beslutanderätten skulle tillkomma Riksdagen eller Konungen och Riksdagen. Detta har jag ju också uttryckligen förklarat uti den af herr statsrådet återropade delen af mitt anförande, däri jag bestämdt skilde på hvad Riksdagen ägde att bestämma, nämligen i fråga om banans ombyggnad till dubbelspårig, och hvad regeringen har att bestämma. I sådant afseende fortsatte jag sålunda i mitt anförande: och har »regeringen ifråga om fraktsatserna — när man kommer öfver de 1,200,000 ton — i sin hand att reglera frågan» om storleken af malmexporten. När jag nästan omedelbart efter detta yttrande säger på två olika ställen i mitt anförande, dels att »staten» för frakten af den öfverskjutande malm, som staten åtagit sig att frakta, har i sin hand att bestämma fraktsatserna, och dels vidare att det är »staten», som har fraktsatserna i sin hand, så vågar jag påstå, att det är omöjligt att uti mitt anförande inlägga den mening, som herr Branting velat göra, eller att jag, efter det jag sagt, att det är regeringen, som bestämmer fraktsatserna, ome-

delbart därpå skulle hafva sagt något annat och således alldeles hafva kastat om samt inlagt en helt annan innebörd i hvad jag yttrat på de senare ställena, än i hvad jag yttrat på första stället. Det kan ju vara kammaren likgiltigt, huru mitt anförande tolkas. Men det är icke likgiltigt för mig själf, och därför har jag velat här bestämdt betona och förklara, att mitt anförande icke kan tolkas på annat sätt, än jag nu angifvit. Detta om detta.

*Om exporttull
å järnmalm.*

(Forts.)

Hvad själfva saken angår, vill jag endast förklara, att jag i den står på samma ståndpunkt som herr Nordström från Stockholm och friherre De Geer. Som jag haft anledning och har anledning att med uppmärksamhet följa förhållandena vid Kiruna, vill jag i allo ansluta mig till det uttalande, som friherre De Geer gjort i fråga om disponenten Lundbohm.

Jag kommer således till samma yrkande som herr Nordström från Stockholm och friherre De Geer.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen tillkännagifvit, att han med afseende på de gjorda yrkandena ämnade framställa särskild proposition angående punkterna 1 och 2 samt särskild angående punkten 3, gaf herr talmannen, beträffande till en början *punkterna 1 och 2*, i enlighet med de yrkanden, som under öfverläggningen förekommit, propositioner 1:o) på bifall till utskottets hemställan, 2:o) på afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den af herr Nordström i Höglunda i ämnet väckta motionen och 3:o) på afslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den af herr Ericsson i Ofvanmyra med flere vid betänkandet fogade reservationen. Herr talmannen ansåg det under 2:o) upptagna yrkandet vara med öfvervägande ja godkänt, men som votering begärdes, upptog herr talmannen för bestämmande af kontrapositionen å nyo de båda öfriga yrkandena, af hvilka det under 1:o) angifna nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Jämväl i fråga om kontrapositionen äskades emellertid votering, i följd hvaraf nu först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående första och andra punkterna af bevillningsutskottets betänkande n:o 24 antager yrkandet om bifall till utskottets hemställan,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till den af herr Ericsson i Ofvanmyra med flere vid betänkandet fogade reservationen.

*Om exporttull
å järnmalm.*
(Forts.)

Den votering, som anställdes enligt denna voteringsproposition, utföll med 72 ja, men 123 nej; hvadan propositionen för hufvudvoteringen erhöll följande af kammaren godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å bevillningsutskottets hemställan i första och andra punkterna af utskottets förevarande betänkande n:o 24, bifaller den af herr Nordström i Höglunda i ämnet väckta motionen,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herr Ericsson i Ofvanmyra med flere vid betänkandet fogade reservationen.

Denna senare votering utföll med 124 ja mot 86 nej; och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herr Nordström i Höglunda i ämnet väckta motionen.

Efter af herr talmannen gifna propositioner i ämnet afslog därefter kammaren utskottets i *punkten 3* gjorda hemställan.

§ 3.

Till afgörande förelåg vidare bevillningsutskottets betänkande, n:o 25, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en särskild stämpelavgift för försäljning af punsch, dels ock en i sammanhang med nämnda proposition väckt motion.

Efter föredragning af *punkterna 1 och 2*, yttrade

Herr Faxé: Herr talman, mina herrar! Jag har i anledning af en kungl. proposition i ämnet väckt denna min motion, och då bevillningsutskottet nu i hufvudsak tillstyrkt den kungl. propositionens antagande, anser jag motionen vara fullt befogad. Uti föreliggande kungl. proposition göres skillnad mellan utskänkning och utminuterung af brännvin, och hvad angår utskänkningen är det för närvarande så, att brännvin får endast till förtäring å stället i serveringslokal försäljas. Därigenom att nu ifrågavarande stämpelskatt varit så impopulär, hade jag tänkt att söka åstadkomma en medling, eller att det skulle stadgas, att denna stämpel endast skulle åläggas sådan punsch, som förtäres på restauranger. Bevillningsutskottet har nu i sitt betänkande anført, att skattens egenskap af förbrukningsskatt synes tala mot en dylik

inskränkning, då naturligen hela den kvantitet, som förbrukas, bör drabbas af skatten.

Ja, mina herrar, det förhåller sig så att den punsch, som förtäres på restauranger, drabbas i sin helhet af skatten, så att i detta afseende har utskottet rätt, men den punsch, som förtäres i hemmen, beskattas delvis, men går delvis fri, därigenom att numera punsch allt mer och mer börjat att beredas i hemmen. Detta anser jag för min del icke vara tillfredsställande och i hvarje fall icke rättvist, hvarför jag icke kan finna annat än att min motion är fullt berättigad.

Vidare säger utskottet, att statens inkomster skulle genom antagande af mitt förslag komma att afsevärdt minskas. Detta är ju helt naturligt, men min öfvertygelse är, att, då regeringen beräknat ifrågavarande skatt till 1,300,000 kronor, detta belopp skulle genom ett bifall till mitt förslag komma att minskas endast med en ren bagatell och att inom få år vi skulle åter komma upp till det beräknade beloppet.

Hvad beträffar regeringens uttalande därom, att nödig erfarenhet i fråga om denna stämpelskatt nu skulle hafva vunnits, så betvivlar jag högeligen att så ägt rum under två år, då denna skatt tillämpats. Utan jag anser att, om mitt förslag icke kan vinna Riksdagens bifall, ifrågavarande stämpelskatt borde fastställas för endast ytterligare två år.

Då jag emellertid icke inom utskottet haft något medhåll och icke heller inom kammaren torde kunna förvänta det, skall jag, herr talman, icke tillåta mig att göra något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

§ 4.

Härefter föredrogs hvarterda för sig och blefvo af kammaren godkända bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande stämpelförordning, och

n:o 27, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förändrad lydelse af §§ 2, 10 och 17 i kungl. förordningen angående villkoren för tillverkning af brännvin den 13 juli 1887.

§ 5.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bevillnings- *Angående en* utskottets betänkande n:o 28, angående en inkomstskatt *inkomstskatt* för år 1906. *för år 1906.*

Angående en
inkomstskatt
för år 1906.
(Forts.)

I en till bevillningsutskottet hänvisad proposition, n:o 126, af den 13 nästlidna april hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af protokollet öfver finansärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen

dels att för år 1906 till upptagande i riksstaten för samma år åtaga sig en särskild bevillning af 11,000,000 kronor under namn af inkomstskatt, att på enahanda sätt som bevillningen af fast egendom samt af inkomst vid de år 1907 infallande upp-
bördsstämmor uppbäras och i behörig ordning redovisas,

dels ock att besluta, att nämnda inkomstskatt skulle utgå i enlighet med gällande förordning om inkomstskatt.

Utskottet, som med begagnande af den enligt 40 § riksdagsordningen utskottet tillerkända befogenhet, funnit sig böra föreslå sådan ändring i förevarande förordning, att vid taxering af inkomst afdrag finge ske för den skattskyldiges och hans familjs utskylder, hemstälde i *punkten 1*, att Riksdagen ville besluta, att förordningen om inkomstskatt skulle fortfarande under år 1906 bibehållas vid dess nuvarande lydelse, dock att 6 och 8 §§ i förordningen skulle erhålla den förändrade lydelse, bilagan litt. A vid betänkandet utvisade.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr Jansson i Krakerud, som yttrade: Herr talman! Såsom vi finna af det föreliggande betänkandet, har bevillningsutskottet här föreslagit, att § 8 mom. 1 måtte erhålla en förändrad lydelse. Ett bifall till detta utskottets förslag kommer att föranleda en afsevärd förändring i den progressiva, äfvensom den kommunala beskattningen.

1 mom. § 8 i inkomstskatteförordningen skulle enligt utskottets förslag komma att lyda sålunda: »Från skattskyldigs inkomst må afdrag vidare ske för den skattskyldiges och hans familjs under det nästföregående året till stat och kommun erlagda utskylder.»

Ser man efter hvilka det är, som egentligen skulle få någon fördel af en dylik skattelindring, finner man, att det är de stora inkomsttagarne, de som komma så högt upp på den progressiva skatteskalen, att de få betala progressivt. De mindre inkomsttagarne erlägga två kronor för hvarje tusen kronor af sin inkomst, och samma princip tillämpas för inkomsttagare upp till cirka 4,000 kronor. Där vidtager progressionen i inkomstbeskattningen. Följden af en sådan bestämmelse, som den af utskottet här föreslagna, skulle blifva den, att alla större inkomsttagare, liksom äfven industrier och fabriker, som gå med vinst, skulle komma i åtnjutande af betydliga skattelindringar, då däremot de mindre inkomsttagarne icke skulle få någon som helst nämnvärd skattelindring på grund af detta förslag.

I alla andra fall, då några ändringar i skattelagstiftningen ifrågasätts, vill bevillningsutskottet, att fullständig utredning rörande de särskilda förslagen skall föreligga, innan utskottet beslutar om desamma. Men här i detta fall har ingen utredning blifvit gjord, ingen kungl. proposition eller ens en motion har blifvit afgifven i syfte att få till stånd en sådan ändring som den här ifrågasatta. Utskottet säger helt enkelt å sid. 2: »Med fullt skäl kan emellertid ifrågasättas, huruvida icke utskylder i stället för att hänföras till en persons direkta lefnadskostnader, fastner torde vara att jämställa med honom åliggande skuldräntor», och vidare å sid. 3: »Utskottet har således, med begagnande af den enligt 40 § riksdagsordningen utskottet tillerkända befogenhet, funnit sig böra föreslå sådan ändring i förevarande förordning, att vid taxering af inkomst afdrag må ske för den skattskyldiges och hans familjs utskylder och torde därvid böra fastslås, att afdraget skall afse sådana utskylder till stat och kommun, som blifvit under det nästföregående året erlagda.»

Utskottets nu framlagda förslag har således tillkommit genom en gammal bakdörr, kan man säga. Med detta menar jag visst icke, att utskottet här handlat i strid med grundlagen, ty § 40 riksdagsordningen lämnar ju bevillningsutskottet rätt att af eget initiativ inkomma till kamrarna med sådana förslag i bevillningsfrågor, som utskottet anser vara af behofvet påkallade. Jag tror dock, att vi kunna vara ense därom, att våra grundlagsstiftare aldrig ha velat, att bevillningsutskottet skulle använda sin motionsrätt oftare, än det därtill vore nödtvunget, d. v. s. vid beräkningen af inkomster och utgifter, då vid riksdagens slut budgeten skall regleras. Då är det lämpligt, att bevillningsutskottet begagnar sig af denna motionsrätt, och det har utskottet också gjort många gånger, emedan man då icke kan afvakta en kungl. proposition eller en motion med förslag om åsättande af de skatter, som kunna befinnas vara nödvändiga för att utjämna inkomst- och utgiftsstaten.

Det är min åsikt, att lagstiftningen afsett, att utskottets motionsrätt rätteligen bort hänföras endast dit. Man bör väl också finna, att det är alldeles nödvändigt, att utskottet af eget initiativ inskränker sin motionsrätt därhän. Ty då ett betänkande kommer så här helt enkelt, utan att någon kungl. proposition inkommit eller någon motion blifvit väckt, hinner icke Riksdagen sätta sig in i frågan, och allmänheten och pressen komma icke att få del af ett sådant förslag, förrän det skickas in till kamrarna. Äfven från den synpunkten är det minst sagdt oegentligt, att i riksdagens sista timme föreslå en så viktig förändring i skattehänseende som den här föreslagna.

På grund af dessa skäl skall jag be att få yrka afslag å bevillningsutskottets hemställan i denna punkt och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Angående en
inkomstskatt
för år 1906.

(Forts.)

Angående en
inkomstskatt
för år 1906.

(Forts.)

Herr Staaff: Herr talman, mina herrar! Jag tror, att många af kammarens ledamöter i likhet med mig mottagit detta bevillningsutskottets betänkande med en mycket stor förvåning. Man finner där, som den föregående ärade talaren påpekade, att utskottet föreslagit införandet af en ny princip vid beräkningen af skattskyldigs inkomst, nämligen att icke blott skuldräntor utan äfven utskylder skulle afdragas. Samma princip har utskottet äfven vid nästföljande betänkande föreslagit i fråga om den allmänna bevillningen. Nu vill jag icke inlåta mig i någon strid med utskottet, huruvida de skäl, som utskottet anför för den af detsamma uppställda principen, möjligen kunna äga vissa förnuftsgrunder för sig. För min del tror jag, att i fråga om en dylik beskattningsprincip skäl kunna anföras för och skäl emot, i fall man ser saken i och för sig. Men fråga är, mina herrar, om man kan se och bör se denna sak alldeles i och för sig. Det är detta jag icke tror. Jag tror att inkomstskatten infördes för att åvåga-bringå åtminstone en viss tendens till jämvikt i det svenska beskattningssystemet, som onekligen lider af betydande orättvisor till de obemedlade och mindre välställdes nackdel. Då vid inkomstskattens införande icke den princip, som man nu skulle börja på att minska på inkomstskatten och äfven på den öfriga direkta beskattningen genom införande af denna princip. Utskottet har icke bifogat den allra ringaste utredning, som visar, hvilken effekt i afseende å det sammanlagda beloppet af ifrågavarande beskattning skulle åstadkommas genom införandet af den nya principen. Det har för mig icke varit möjligt att åstadkomma någon tillfredsställande beräkning i detta afseende. Men om herrarne betänka, att utskylder, således såväl allmänna bevillningen som inkomstskatten och kommunalutskylderna, skulle få afdragas först i fråga om beräkningen af det skattskyldiga beloppet för inkomstskatten och sedan vid beräkningen af det bevillningsskyldiga beloppet, kunna herrarne förstå, att detta måste uppgå till en icke ringa summa. Jag tror, att man icke säger för mycket, i fall man med en ungefärlig beräkning af allmänna bevillningen och inkomstskatten till 20 millioner kronor och en ungefärlig beräkning af de kommunalutskylder, som skulle få afdragas, till 30 millioner kronor — säger att afdraget skulle utgå dubbelt efter 50 millioner kronor. På 50 millioner kronor blir, efter 1 procent räknadt, enkelt afdrag 500,000 kronor och dubbelt afdrag 1,000,000 kronor. Att denna principens införande skulle representera en nedsättning i den direkta beskattningen af cirka 1 million kronor, tror jag således knappast vara tvifvel underkastadt. Möjligen blefve beloppet åtskilligt högre. Att på en så ringa utredning, som här föreligger, införa en ny princip, som skulle ovillkorligen verka en betydande nedsättning i den direkta skatteformens skatteresultat, kan jag för min del icke vara med om. Efter min uppfattning, skulle man

därigenom öka orättvisan i beskattningssystemet och förminska, *Angående en inkomstskatt för år 1906.* försvaga den tendens till rättvisa, som infördes genom den direkta beskattningens ökande förmedelst inkomstskatten. Jag ber därför att få förena mig med den föregående talaren i yrkandet om afslag å utskottets hemställan och bifall till den kungl. propositionen. (Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Olofsson, Andersson* i Baggböle, *Johansson* i Jönköping, *Thorsson, Berggren, Hammarström* och *Anderson* i Hasselbol.

Herr Lindblad: Herr talman, mina herrar! I likhet med de två föregående talarne måste jag erkänna, att jag för min del icke kan vara med om utskottets förslag. Jag vill föra i herrarnes minne, att Riksdagen redan i år afslagit flera framställningar om lindring i den direkta skatten för åtskilliga *smärre* inkomstagare, dels en motion som gällde vissa friår, när någon önskade bilda eget hem, till högst obetydligt värde, dels en framställning att alla mindre lägenheter upp till 800 kronors taxering skulle fritagas från bevillning, dels ock framställningar om existensminimums utsträckning, efter en motion till 600 kronor och efter en annan genom ökning för familjeförsörjare, som i sin familj har minderåriga barn, medelst 50 kronor för hvarje sådant barn. Samtliga dessa motioner har Riksdagen i år afslagit. Det förefaller mig då besynnerligt, om Riksdagen nu på endast denna framställning, gjord inom bevillningsutskottet utan motion, skulle fatta beslut om en så väsentlig lindring, som har betydelse blott för de högre inkomsterna. När inkomstskatten infördes så nyligen som 1902, var det denna kammare, — den förefintliga absoluta majoriteten i denna kammare — som bestämde inkomstskattelagens affattning. Det synes mig då märkvärdigt, om man redan nu, utan någon som helst utredning, skulle vara färdig att godkänna denna så väsentliga afvikelse. Dessutom finnes det ett annat skäl. Det har här i år föreslagits att skriva till Kungl. Majt och begära utredning, om icke i hvarje fall föregående års inkomst, äfven beträffande lön och dylikt, borde liksom beträffande kapital och arbete bli grunden vid taxering. Detta förslag gick visserligen icke nu igenom, men hade stora sympatier i båda kamrarna. Det är min öfvertygelse, att, när regeringen ett kommande år kommer att framlägga ett nytt inkomstskatteförslag, samtliga dessa önskemål böra blifva tagna under vederbörlig ompröfning. Därför skulle jag helst vilja tillråda, att man icke nu säger ett afgjordt *nej*, såvidt man icke har alldeles klart för sig, att denna kammare är ensamt beslutsmässig i denna sak. Vill man gå försiktigt till väga och taga hänsyn till, att måhända Första Kammaren godkänner bevillningsutskottets förevarande hemställan, tror jag man bör gå den väg, som friherre Bonde påvisat i fråga om nästa betänkande,

Angående en
inkomstskatt
för år 1906.
(Forts.)

n:o 29, där han hemställer om en skrivelse till Kungl. Maj:t. Jag tror, som sagdt, det vara försiktigare att äfven här gå den vägen, och därför vill jag yrka, att kammaren måtte fatta följande beslut: »att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att vid utarbetande af inkomstskatteförordning torde tagas i betraktande, huruvida och i hvad mån vid inkomstberäkning afdrag må ske för af de skattskyldige erlagda utskylder.» Därmed har man icke förbundit sig till någonting, utan endast begärt en utredning, efter som frågan kommit på tal; och en sådan utredning kan ju icke skada. Vi vinna emellertid att vi slippa gå till gemensam votering, och därmed har frågan afgjort fallit för i år.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till en sådan skrivelse jämte det jag i öfrigt yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Häruti instämde herrar *Branting*, *Ericsson* i *Ahlberga*, *Sandquist*, *Lundell*, *Mallmin* och *Johansson* i *Oija*.

Herr Brock: Jag ber att här få göra några erinringar beträffande det, som utskottet anført till stöd för sitt nu föreliggande förslag. Dessa mina erinringar gälla dels hvad utskottet anført här i detta betänkande, dels äfven hvad utskottet anført i det betänkande, som kommer näst efter det nu förevarande å föredragningslistan och i hvilket föreslås införandet i bevillningsförordningen af en bestämmelse motsvarande den, som man här vill ha införd i inkomstskatteförordningen.

Utskottet säger i sin motivering: »Med fullt skäl kan emellertid ifrågasättas, huruvida icke utskylder i stället för att hänföras till en persons direkta lefnadskostnader fastmer torde vara att jämställa med honom åliggande skuldräntor.» Första satsen är ju fullt riktig: utskylder kunna naturligtvis icke hänföras till en persons direkta lefnadskostnader; men den andra satsen, att en persons utskylder skulle vara att jämställa med honom åliggande skuldräntor, är enligt mitt förmenande ej hållbar. Utskylder äro afdrag på det löpande årets inkomster och ha alls icke något att göra med inkomsterna för det nästföljande året. Jag tror, att den omständigheten, att utskylderna för ett år betalas först året därpå, har varit en af orsakerna till den uppfattning, som utskottet här gjort gällande.

Jag skall be att få klargöra denna sak med ett mycket enkelt exempel. Jag antager, att en person har 5,000 kronors inkomst allt som allt och att han icke har några skulder. Hans utskylder för det löpande året uppgå exempelvis till 500 kronor. Om personen i fråga är förståndig och ekonomisk, ordnar han naturligtvis saken så, att han af sin inkomst använder 500 kronor till betalande af sina utskylder och 4,500 kronor eller något mindre belopp till sitt underhåll. Om vi utgå därifrån, att han rätteligen skall betala utskylderna vid årets slut, blir resultatet det, att han

vid årets slut icke har något öfverskott eller åtminstone ingen skuld. Den omständigheten, att han nu först nästa år betalar de 500 kronor, hvartill hans utskylder uppgå, förändrar icke saken, ty han bör i sådant fall af årets inkomster å 5,000 kronor afsätta 500 kronor att användas för betalande af utskylderna året därpå.

*Angående en
inkomstskatt
för år 1906.*

(Forts.)

Jag skall taga ett annat exempel. Om en person har ett kapital af 20,000 kronor, som efter en beräkning af 5 procent gifver honom 1,000 kronor, och dessutom har en årsinkomst af arbete uppgående till 5,000 kronor, alltså inalles 6,000 kronor i inkomst, bör han af dessa 6,000 kronor använda 500 kronor för att betala sina därtill förslagsvis uppgående utskylder, och återstoden, 5,500 kronor, kan han använda för sina lefnadsomkostnader. Vid årets slut har han således kvar sitt kapital å 20,000 kronor, och när han nästa år skall betala det föregående årets utskylder, har han att taga till det därför afsatta beloppet 500 kronor.

Om vi i stället tänka oss, att denne person med 6,000 kronors inkomst icke afsätter några penningar af dessa 6,000 kronor för att ha, när han skall gälda sina utskylder, utan använder hela beloppet, 6,000 kronor, för sina lefnadsomkostnader, måste han naturligtvis tillgripa sitt kapital och af detta taga 500 kronor, när utskylderna under nästa år äro förfallna till betalning. Hur ställer det sig då? Jo, det året har han sina 5,000 kronor af arbete, men i stället för ett kapital å 20,000 kronor, har han då endast 19,500 kronor. Han får således under detta nästföljande år 25 kronor mindre i ränta och hans inkomster för det året komma alltså att uppgå till 5,975 kronor. För dessa skall han då betala skatt.

Det är således, enligt min mening, en missuppfattning att anse, att på grund däraf, att ett års utskylder betalas först året därpå, man bör få afräkna hela det belopp, hvartill utskylderna uppgå, från nästa års inkomst. Man skall rätteligen afräkna dessas belopp från det löpande årets inkomster, då det ju är af dessa de skola gäldas, äfven om denna betalning icke äger rum förrän året därpå. Ett års inkomster minskas således icke med det föregående årets utskylder.

Hvad jag nu anfört, gäller naturligtvis såväl i fråga om inkomstskatten som om bevillningen. Hvad inkomstskatten, som nu föreligger till behandling, beträffar, finnes i inkomstskatteförordningen en bestämmelse, som enligt min mening talar emot ett sådant stadgande, som att ett års utskylder skola få afdragas från nästa års inkomster. Det heter nämligen i denna förordning, att man »från uppgifven inkomst äger afdraga ränta å gäld, som icke tillförne afräknats, äfvensom å yrke eller rörelse uppkommen förlust, som ej är att anse såsom kapitalförlust.» Man måste väl alltid anse, att utskylder för inkomst af såväl kapital som arbete böra betraktas icke såsom skuldräntor, utan såsom kapitalförlust. Men man får icke afdraga kapitalförlust från årets in-

Angående en inkomstskatt för år 1906. komst, och följaktligen, om man vill vara konsekvent, bör man icke heller få afdraga utskylderna.

(Forts.)

Hvad jag nu sagt om afdrag i fråga om inkomstskatt gäller i än högre grad om afdrag i fråga om bevillning. Där kommer en dylik bestämmelse, som den här ifrågasatta, ännu mera i strid med gällande lag.

Enligt föreskrifterna i bevillningsförordningen får jag nämligen vid beräkningen af min inkomst af rörelse icke afdraga andra skuldräntor än ränta å kapital, som blifvit upplånadt i och för rörelsen. Men utskylderna äro ju uppenbarligen icke några utgifter i och för rörelsen. Utskylderna afse ju icke endast inkomst af rörelse, utan äfven inkomst af kapital, och om jag nu skulle få afdraga alla utskylder, såväl mina utskylder för inkomst af kapital som för inkomst af rörelse, från min inkomst under året, skulle detta ju tydligen strida mot bevillningsförordningens föreskrift, att jag icke får afdraga annat än skuldräntor för i och för rörelsen upplånade kapital. Den af utskottet nu föreslagna grundsatsen vore riktig, om man endast behöfde skatta för den behållning, som man har att lefva af, men så snart man är skyldig att betala skatt för sina inkomster, oafsedt om man har enskilda skulder att betala, är en dylik grundsats förkastlig. Det är ju t. ex. så, att om jag har en inkomst å 5,000 kronor, men har enskilda skulder, för hvilka jag får betala i räntor just 5,000 kronor, och således icke har ett enda öres öfverskott af min inkomst, måste jag i alla fall betala skatt för en inkomst af 5,000 kronor. Finnes det under sådana förhållanden den ringaste anledning till att jag från min inkomst skulle få afdraga alla utskylder, både till stat och till kommun.

Jag vill härmed hafva framhållit, att denna fråga är, minst sagdt, icke tillräckligt utredd, och det är af den anledningen som jag ber att få instämma i det af herr Jansson i Krakerud framställda yrkandet.

Herr Beckman: Jag vill icke här söka att upptaga till bemötande den tankegång, som framstälts af den siste ärade talaren. Men jag vill dock utsäga, att jag håller fast vid att det är en riktig princip, att man icke skall betala »skatt på skatten». Jag håller vidare fast därvid, att det är alldeles nödvändigt, att, om man inför denna princip i fråga om inkomstskatten, man äfven inför den i bevillningsförordningen. Jag anser det icke vara riktigt att införa den endast i den ena af dessa förordningar, men icke i den andra.

Jag har emellertid mer och mer kommit till den öfvertygelsen, att det skulle ha varit lyckligare, om denna fråga hade väckts på vanlig väg, och icke genom utskottets motionsrätt. Den borde i alla händelser tidigare, än hvad nu skett, kommit fram här i kamrarna.

Det är ju uppenbart, att det här finnes mycket delade meningar och att ganska många punkter af frågan ännu icke äro fullt utredda. I någon mån gäller detta det betänkande, som nu är före, men det synes mig i ännu högre grad gälla det betänkande, där det föreslås, att nu ifrågavarande bestämmelse skall införas äfven i beviltningsförordningen.

*Angående en
inkomstskatt
för år 1906.*

(Forts.)

Ehuru jag inom utskottet biträdt det beslut, hvartill utskottet här kommit, tror jag dock, att den rätta vägen härvidlag har nu i dag blifvit anvisad af herr Lindblad. Han har föreslagit, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid utarbetande af ny inkomstskatteförordning skulle tagas i betraktande, huruvida och i hvad mån vid inkomstberäkningen afdrag må ske för af de skattskyldige erlagda utskylder.

Jag tillåter mig således, herr talman, att yrka bifall till det af herr Lindblad framlagda förslaget.

Herr *Bromée* i Billsta instämde häruti.

Herr K. G. Karlsson i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Beviltningsutskottets betänkanden n:is 28 och 29 hänga så nära tillsammans, att jag hoppas herr talmannen ursäktar mig, om jag nu äfven berör betänkandet n:o 29, allra helst som detta redan har skett i de föregående talarnes anföranden i denna fråga.

Såsom kammaren torde ha observerat, är vid beviltningsutskottets betänkande n:o 29 fogad en reservation, hvilken jag biträdt. Jag anser nämligen, att ett bifall till hvad utskottet föreslagit i nämnda betänkande skulle ha med sig följder, som utan en närmare utredning äro mycket svåra att öfverskåda. Utom det, som friherre Bonde framhåller i den af honom afgifna och af mig biträdda reservationen, skulle med ett bifall till beviltningsutskottets förslag i betänkandet n:o 29 bland annat äfven följa, att en del nu röstberättigade i en hastig vändning skulle kunna mista sin rösträtt. Förhållandet lär nämligen vara det, att ganska många personer äro upptaxerade till precis 800 kronors inkomst, och om nu därifrån skulle göras afdrag för erlagda skatter, skulle alla dessa personer komma under strecket. Detta är en af de olägenheter, som skulle följa af ett bifall till beviltningsutskottets förslag i betänkandet n:o 29.

Men om kammaren bifaller hvad beviltningsutskottet hemställer i det nu förevarande betänkandet n:o 28, föreställer jag mig, att flertalet inom kammaren skulle anse det vara rättvist och konsekvent att då äfven biträda hvad utskottet i betänkandet n:o 29 föreslagit rörande beviltningen; och då jag på inga villkor vill vara med om detta senare förslag, ber jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande förslag och afslag å utskottets framställning om den här påtänkta skattelindringen.

Angående en
inkomstskatt
för år 1906.

(Forts.)

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! I likhet med en föregående talare anser jag, att om någon förändring skall göras härvidlag med afseende å inkomstskatteförordningen, bör en motsvarande förändring vidtagas i bevillningsförordningen. Då jag emellertid intager den ståndpunkten i denna fråga, att jag icke på några villkor vill minska den direkta beskattningen, sådan den nu är, kan jag alldeles icke vara med om någon af de båda förändringar, som här blifvit ifrågasatta. Hvad vidare beträffar förslaget om en skrivelse i denna fråga, så kan jag icke vara med om detsamma, ty hvad tjänar det till att begära, att Kungl. Maj:t skall utreda någonting, om hvilket jag på förhand vet, att det icke kan bifallas.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Meyer: Jag vill endast säga några få ord med anledning af ett yttrande af en ärad talare här, som förklarade, att han måste anse det vara en riktig princip, att man icke erlade skatt på skatt. Ja, den principen må i och för sig vara riktig, men gentemot den står en annan princip, som Riksdagen icke en utan flera gånger fastslagit, den principen nämligen, att man bör söka att så mycket som möjligt öfverflytta skatterna på den direkta vägen. Denna af Riksdagen uttalade princip är icke allenast en princip, utan äfven en förpliktelse, som Riksdagen, enligt mitt förmenande, åtagit sig, och denna förpliktelse måste vi infria.

Jag tror alltså, att det icke går för sig, att vi utan att samtidigt göra andra ändringar i inkomstskatteförordningen bifalla detta utskottets förslag och därigenom bereda en lindring hufvudsakligen åt dem, som minst äro i behof däraf.

Herr Jansson i Krakerud: Jag har begärt ordet med anledning däraf, att en ärad talare sade, att han ansåg det riktigt, att man skulle få göra afdrag för den skatt, man erlagt föregående år, och icke betala skatt på skatt. Men jag hemställer till honom, hvilken följdén skulle blifva, om samtliga skattskyldige i riket skulle få draga af den skatt, de erlagt året förut. Följdén skulle blifva, att det till stat och kommun ingående skattebeloppet blefve mycket mindre, och då finge man väl i stället höja skatten för att få samma inkomstbelopp af densamma som nu. Jag kan icke finna, att det skulle vara till den ringaste fördel. Jag kan icke heller se, att en skrivelse till Kungl. Maj:t i denna sak kan tjäna till något, och får därför fortfarande vidhålla mitt yrkande om afslag å utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Höjer: Jag skall icke länge upptaga tiden. Jag får göra den bekännelsen, att det händt mig som kanske flera andra af utskottets medlemmar, att jag gått in på ett förslag, som jag

vid noggrant bepröfvande icke hade velat vara med om. Säkert är, att sedan utskottets förslag kommit på kammarens bord, har jag för min del blifvit upplyst om att den ekonomiska följden för staten och för kommunerna af ett antagande af utskottets förslag skulle blifva sådan, att flere än jag måste blifva betänksamma att taga på sitt ansvar alla konsekvenser.

*Angående en
inkomstskatt
för år 1906.
(Forts.)*

På de grunder, som blifvit anförda af min ärade vän till vänster, skall jag be att få instämna i det yrkande, som nyss framställdes af herr Jansson i Krakerud.

Friherre Bonde: Herr talman, mina herrar! Herr Lindblad har citerat den reservation, jag fogat vid nästa betänkande på föredragningslistan, och förklarat sig anse, att en väg där vore anvisad, nämligen att aflåta en skrifvelse till Kungl. Maj:t i frågan, för att — såsom herr Lindblad uttryckte sig — slippa gemensam omröstning i denna sak. Jag tror emellertid icke att det låter sig göra att slippa gemensam omröstning, då vi ju måste hafva en inkomstskattelag; och ifall vi ej antaga den af Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen af densamma, måste vi antaga den lydelse, som utskottet föreslagit, hvilken redan blifvit af Första Kammaren antagen.

Om vi finna lämpligt, kunna vi sedermera besluta en skrifvelse. Detta är en sak för sig och får antagligen ingen påföljd, då Första Kammaren icke fattat beslut om en sådan. Alltså anser jag, att det enda, som kammaren har att göra, är att intaga en viss ställning till den föreliggande frågan, och, ehuru märkvärdigt nog detta betänkande afgifvits af utskottet utan att åtföljas af några reservationer, har ingen här i kammaren tagit utskottets förslag i försvar. Jag vill icke heller göra det, så mycket mindre, som jag, på sätt herrarne se af den reservation, jag vidfogat bevillningsutskottets memorial n:o 29, reserverat mig mot samma princip utsträckande till att omfatta den allmänna bevillningen och äfven beträffande förevarande fråga ställde mig ytterst tveksam i utskottet. Hela saken kom emellertid såsom en öfverraskning för utskottet. Frågan väcktes i sista minuten, och man tyckte, att tanken föreföll så rättvis, att man ansåg det icke vara värdt att reservera sig, utan lät saken gå. Nu finna vi, att frågan är alltför outredd och att vi således i hastigheten inom utskottet låtit förleda oss till att biträda ett omoget och möjligen oklokt förslag.

Då vi således här hafva erkänt våra synder, anhåller jag, herr talman, att få förena mig med dem, som yrkat afslag å utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Branting: När herr Lindblad nyss yrkade på en skrifvelse i syfte att erhålla en utredning och därvid med ett eftertryck, som ingen protokollsjustering kan förändra, tillade, att denna

Angående en
inkomstskatt
för år 1906.

(Forts.)

skrifvelse icke komme att förbinda till någonting, så ansåg jag mig för min del oförhindrad att biträda detta yrkande, enär utskottet alls icke förebragt någon utredning, och det är ju uppenbart, att, om en rättvis princip möjligtvis ligger bakom hvad här är ifrågasatt, förändringen dock icke bör åvägabringas alldeles utan utredning. Sedermera har emellertid blifvit upplyst, att Första Kammaren för sin del redan fattat ett positivt beslut i saken och därvid biträdt utskottets förslag, hvadan frågan om en riksdagsskrifvelse i ämnet måste vara förfallen. På grund häraf ber jag att i valet mellan de möjligheter, som nu föreligga, få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, hvilket är det enda, som det under närvarande förhållanden synes mig vara möjligt för Andra Kammaren att antaga.

Herr Lindblad: Herr talman! För att ena de här framställda yrkandena och då nu blifvit påvisadt, att man måste fatta ett positivt beslut i denna sak, på den grund nämligen, att inkomstskattelagen antagits provisoriskt och sålunda fortfarande tills vidare måste antagas hvarje år, skall jag nu taga tillbaka mitt förra yrkande och förena mig med dem, som yrkat bifall till enbart Kungl. Maj:ts förslag. Vid sådant förhållande aktar jag ej heller nödigt att uppehålla mig vid herr Brantings protokollsjusteringar.

Häruti instämde herr *Sandquist*.

Herr Beckman: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att uttala alldeles samma åsikt som den siste ärade talaren, eller att under närvarande förhållanden det enda rätta är att bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter det herr talmannen framställt propositioner i ämnet, beslöt kammaren att med afslag å utskottets hemställan bifalla Kungl. Maj:ts förslag uti ifrågasatt del.

Punkterna 2 och 3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Härefter föredrogs bevillningsutskottets memorial n:o 29, angående viss ändring af 10 § i gällande förordning angående be-

villning af fast egendom samt af inkomst den 3 december 1897 *Angående ändring i bevillningsförordningen.*
 jämte det vid förordningen fogade formulär, n:o 6, till längd öfver de af pröfningsnämnd beslutade ändringar i taxeringen till inkomstbevillning och inkomstskatt.

Utskottet hade, med begagnande af den jämlikt 40 § riksdagsordningen bevillningsutskottet tillerkända särskilda befogenhet, funnit sig böra föreslå sådan ändring i gällande bevillningsförordning, att vid taxering af inkomst utaf kapital och arbete afdrag finge ske för den skattskyldiges och hans familjs under det nästföregående året till stat och kommun erlagda utskylder för inkomst, samt hemställde på grund häraf i *punkten 1*, att Riksdagen ville besluta, att 10 § i gällande bevillningsförordning skulle erhålla den förändrade lydelse, bilagan litt. A vid memorialet utvisade.

Efter föredragning af punkten yttrade

Friherre Bonde: Herr talman, mina herrar! Med den utgång, som den nyss afgjorda frågan erhöi, torde icke heller denna frågas utgång vara tvifvelaktig. Då emellertid utskottet äfven här framlagt ett så godt som enhälligt förslag, anser jag mig skyldig att, enär jag härvidlag verkligen ställt mig såsom reservant, framhålla skälen till att jag icke kunnat biträda utskottets förslag.

Motiven härtill innehållas ju redan i den kortfattade reservation, som jag afgifvit. Jag ansåg nämligen, att, om något skäl kunnat förefinnas att medgifva ifrågavarande skatteafdrag beträffande inkomstskatten, hvilken dock, såsom orden innebära, är en skatt på den verkliga inkomsten, så fanns icke samma skäl, då det gällde bevillningen, beträffande hvilken principen icke kunde konsekvent genomföras, utan endast kunde tillämpas på inkomst af kapital och arbete, hvadan de skattskyldige, som hade att erlägga bevillning för fast egendom, icke på något sätt kunde erhålla afdrag för de erlagda utskylderna. Jag ansåg frågan vara så outredd, att man icke kände något om konsekvenserna i vissa kommuner, i hvilka funnos få fastighetsägare och stora inkomsttagare. Resultatet kunde hafva blifvit öfverflyttandet från de stora inkomsttagarne till de små fastighetsägarna af en börda, som kunde blifva tryckande och kännbar. En annan betänklighet har redan af en föregående talare framhållits, nämligen att den ifrågasatta bestämmelsen lätt kunde erhålla smak af ett slags rösträttsreform. De, som förut voro upptaxerade till en inkomst, motsvarande det politiska strecket eller jämnt 800 kronor, komme att nedflyttas till 750, 760 à 770 kronor, olika i olika orter. Det kunde till och med hända, att de, som nu vore upptaxerade till 850 kronors inkomst, komme under 800 kronor. Ja, säger man, det är deras

Angående ändring i bevillningsförordningen.

(Forts.)

ensak att påyrka afdraget vid uppgifvandet af sina inkomster. De behöfva icke afdraga sina utskylder. Härpå svarar jag, att en samvetsgrann bevillningsberedning naturligtvis måste, sedan beredningen fått uppgift på de skattskyldiges inkomster, afdraga utskylderna och således verkställa den ifrågavarande reduceringen. Alltså skulle, om detta förslag af Riksdagen antoges, det kunna hända, att i många kommuner ett stort antal valmän bortreducerades, och på detta sätt skulle man i stället för de 100,000-tals nya valmän, om hvilka vi för några dagar sedan talade, kunna genom en obetydlig förändring i bevillningsförordningen vidtaga en rösträttsreform bakåt och utesluta ett eller annat tusental, ja, kanske ett eller annat tiotusental valmän. Bevillningsförordningen kallas ju för en af de lurfötter, på hvilken vår konstitution för närvarande hvilar, och man får därför vara ytterst försiktig, när man skall vidtaga förändringar i densamma. Att då under de sista dagarna af riksdagen besluta en förändring i en så viktig förordning torde vara ytterst farligt.

Jag vill icke längre uppehålla mig vid denna fråga, då jag anser, att den i och för sig redan måste vara aflifvad. Jag har i min reservation yrkat på en skrifvelse till Kungl. Maj:t, emedan jag icke ville ställa mig alldeles afvisande mot den tanke, som mina kamrater i bevillningsutskottet omfattade med stor entusiasm såsom så ofantligt rättvis och billig. Jag föreslog därför, att man skulle i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid utarbetande af ny bevillningsförordning just skulle tagas i betraktande, huruvida och i hvad mån vid inkomstberäkning afdrag må ske för af de skattskyldige erlagda utskylder. Men då man nu anser, att det icke är skäl att tänka på en skrifvelse, emedan Kungl. Maj:t kanske ändå kommer att taga hänsyn till det påpekade förhållandet, tror jag det klokaste för ögonblicket vore att i denna punkt yrka afslag å utskottets förslag, hvilket jag för min del anhåller att få göra.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan afslogs.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Bevillningsutskottets härupå föredragna betänkande n:o 30, i anledning af väckt motion om ändring af 4 och 15 §§ i förordningen angående tillverkning och beskattning af maltdrycker, blef af kammaren godkändt.

§ 8.

Till afgörande förelåg härefter lagutskottets utlåtande n:o 64, *Lag om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning*, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning, dels ock tvenne i anledning af samma proposition väckta motioner.

Genom proposition, n:o 81, af den 6 nästlidne mars, hvilken af båda kamrarne blifvit till lagutskottet hänvisad, hade Kungl. Maj:t, under återopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till lag om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning:

Härigenom förordnas som följer:

I Gäfleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län må ej ägostyckning ske eller förordnande för landtmätare att verkställa ägostyckning meddelas, utan att Konungens befallningshafvande gifvit tillstånd till ägostyckningen.

Vill någon erhålla sådant tillstånd, ingifve till Konungens befallningshafvande uppgift om sättet för den tillämnade styckningens verkställande. Ej må tillstånd lämnas, med mindre hvarje lott, som komme att erhålla inägor, skulle med hänsyn såväl till dessa ägors omfattning som ock till den myckenhet husbehovsskog, odlings- och mulbetesmark, som blefve lotten tilldelad, vara tjänlig för själfständigt jordbruk, eller ock ägostyckningen erfordras för bildande af bostadslägenhet eller för industriell anläggning eller för annat dylikt ändamål.

Öfver Konungens befallningshafvandes beslut i ärende, hvarom nu är sagdt, må klagan föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

Denna lag träder genast i kraft och gäller till den 1 januari 1910. Den äger tillämpning jämväl i afseende å ägostyckning, som före lagens ikraftträdande blifvit sökt, men ännu icke fastställd; dock att, där ansökning om förordnande för landtmätare att verkställa ägostyckning inkommit till Konungens befallningshafvande före den 1 januari 1905, eller afhandling, på grund hvaraf ägostyckning sökes, är upprättad före nyssnämnda dag, denna lag i afseende å sådan ägostyckning ej skall tillämpas.

I sammanhang med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft två motioner, åsyftande tillägg till eller ändring i det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget till lag om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning samt väckta, den ena inom Första Kammaren under n:o 39 af herr *A. Lindman* och den andra inom Andra Kammaren under n:o 251 af herrar *C. A. Lindhagen*, *J. Eromée* i Billsta, *A. Wiklund* och *G. Kronlund*.

Lag om in-
skränkning i
rätten att er-
hålla ägo-
styckning.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med förklarande, att förevarande proposition icke kunnat oförändrad bifallas, ville med anledning af propositionen och förevarande motioner för sin del antaga följande lag om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning:

Härigenom förordnas som följer:

I Gäfleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län må ej ägostyckning ske eller förordnande för landtmätare att verkställa ägostyckning meddelas, utan att Konungens befallningshafvande gifvit tillstånd till ägostyckningen.

Vill någon erhålla sådant tillstånd, ingifve till Konungens befallningshafvande uppgift om sättet för den tillämnade styckningens verkställande. Ej må tillstånd lämnas, med mindre hvarje lott, som komme att erhålla inägor, skulle med hänsyn såväl till dessa ägors omfattning som ock till den myckenhet husbehovsskog, odlings- och mulbetesmark, som blefve lotten tilldelad, varda tjänlig för jordbruk, eller ock ägostyckningen erfordras för bildande af egnahemssamhällen eller för industriell anläggning eller för annat dylikt ändamål. Till inägor, hvarom ofvan sägs, må ej räknas slättermyr eller kärräng, som i anseende till läge eller beskaffenhet är af mindre värde.

Öfver Konungens befallningshafvandes beslut i ärende, hvarom nu är sagdt, må klagan föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

Denna lag träder genast i kraft och gäller till den 1 januari 1910. Den äger icke tillämpning i afseende å ägostyckning, som före dess trädande i kraft blifvit sökt.

Reservationer hade beträffande öfvergångsstadgandet afgifvits:

af herr *Zetterstrand*, som ansett utskottet böra hemställa, att lagens sista punkt skulle erhålla följande lydelse:

Denna lag träder genast i kraft och gäller till den 1 januari 1910. Den äger tillämpning jämväl i afseende å sådan i 2 § lagen om hemmanskyfning, ägostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 afsedd ägostyckning, som före lagens ikraftträdande blifvit sökt, men ännu ej fastställd; dock att, där ansökning om förordnande för landtmätare att verkställa sådan ägostyckning inkommit till Konungens befallningshafvande före den 1 december 1904, denna lag i afseende å dylik ägostyckning ej skall tillämpas.

af herrar *Andersson* i Helgesta, *Olsson* i Mårdäng, *Lindhagen*, *Wiklund*, *Redelius*, *Jansson* i Edsbäcken och *Nordin*, hvilka hemställde, att Kungl. Maj:ts förslag i afseende å öfvergångsbestämmelsen måtte erhålla följande lydelse:

Denna lag träder genast i kraft och gäller till den 1 januari 1910. Den äger tillämpning jämväl i afseende å ägostyckning, som före lagens ikraftträdande blifvit sökt, men ännu icke fastställd; dock att, där ansökning om förordnande för landtmätare att verkställa ägostyckning inkommit till Konungens befallningshafvande före den 1 december 1904, eller afhandling, på grund hvaraf ägostyckning sökes, är upprättad före den 1 januari 1905, denna lag i afseende å sådan ägostyckning ej skall tillämpas.

Lag om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning.
(Forts.)

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till:

Herr Zetterstrand, som anförde: Herr talman, mina herrar! Då vid behandlingen af detta ärende inom lagutskottet ingen skiljaktighet förekommit mellan Andra Kammarens utskottsledamöter beträffande själfva lagen, utan den enhälligt tillstyrkts, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Beträffande åter öfvergångsstadgandet har inom utskottet tre olika meningar gjort sig gällande. Den ena är den, som innefattas i utskottets förslag. Den andra är den, som innefattas i herr Folke Anderssons m. fl. reservation, och den tredje är den, som innefattas i min reservation. Skillnaden mellan dessa är den, att utskottet velat, att lagen genast skulle träda i kraft, medan herr Folke Andersson m. fl. ha hemställt, att den visserligen genast skulle träda i kraft, men att den skulle äga tillämpning jämväl i afseende å ägostyckning, som före lagens ikraftträdande blifvit sökt, men ännu icke fastställd; dock att där ansökning om förordnande för landtmätare att verkställa ägostyckning inkommit till Konungens befallningshafvande före den 1 december 1904, eller afhandling, på grund hvaraf ägostyckning söktes, vore upprättad före den 1 januari 1905, lagen i afseende å sådan ägostyckning ej skulle tillämpas. Mitt yrkande återigen, som finnes intaget på sidan 18, lyder: »Denna lag träder genast i kraft och gäller till den 1 januari 1910. Den äger tillämpning jämväl i afseende å *sådan i 2 § lagen om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 afsedd* ägostyckning, som före lagens ikraftträdande blifvit sökt, men ännu ej fastställd; dock att, där ansökning om förordnande för landtmätare att verkställa sådan ägostyckning inkommit till Konungens befallningshafvande före den 1 december 1904, denna lag i afseende å dylik ägostyckning ej skall tillämpas.»

Jag vill nu söka utreda dessa skiljaktiga förhållanden. Vi böra då fasthålla vid, att ägostyckning kan grunda sig antingen på aftal eller också kan den tillkomma utan att grunda sig på aftal. Jag har den uppfattningen, att beträffande alla ägostyckningar, som grunda sig på aftal, bör lagen icke tillämpas förrän

Lag om in-
skränkning i
rätten att er-
hålla ägo-
styckning.
(Forts.)

den utfärdas, men i fråga om sådana ägostyckningar, som icke grunda sig på aftal, utan på ensidiga åtgärder, bör den hafva retroaktiv verkan. Ty efter den 1 december 1904 har förrättats en mängd sådana ägostyckningar, och lagen skulle blifva till stor del utan effekt, om den icke finge tillämpas äfven på dessa. Nu vill jag sålunda å ena sidan, att lagen skall få stor effekt, men å andra sidan, att den icke skall tillämpas på sådana ägostyckningar, som grunda sig på aftal. Vid ärendets justering inom lagutskottet var utskottet nästan enhälligt ense om den uppfattning jag sökte göra gällande, och hvilken äfven de justitieråd, som i ärendet hörts, ansett vara den riktigaste. Men det fanns några ledamöter, som icke ville vara med därom. Detta är anledningen till, att Första Kammarens utskottsledamöter gått åt ett håll och Andra Kammarens åt ett annat. Nu vet man ju icke hvad Första Kammaren i förevarande ärende kommer att besluta, och därför anser jag det vara klokast, att Andra Kammaren enar sig om herr Folke Anderssons m. fl. reservation, hvarigenom man sålunda i sammanjämningshänseende skall kunna komma till den uppfattning, som jag i min reservation häfdat, och hvilken jag tror vara den riktigaste.

På dessa skäl och för att man vid en blifvande sammanjämnning må kunna komma till det resultat, som jag tror vara det riktigaste, skall jag, herr talman, tillåta mig hemställa, att Andra Kammaren måtte ansluta sig till den af herr Folke Andersson m. fl. afgifna, vid betänkandet fogade reservationen.

Häruti instämde herr *Andersson* i Helgesta.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan utom i fråga om öfvergångsstadgandet, med afseende hvarå, efter af herr talmannen gifna propositioner, kammaren godkände den af herr Andersson i Helgesta med flere vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 9.

Angående vis-
sa bestämmel-
ser om bevis-
ning inför
rätta m. m.

Därnäst i ordningen fanns å föredragningslistan uppfördt lagutskottets utlåtande n:o 65, i anledning af väckt motion med förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser om bevisning inför rätta m. m.

Lagutskottet hade till behandling fått mottaga en inom Andra Kammaren af herr *C. A. Lindhagen* väckt motion, n:o 161, hvori hemställdes, att Riksdagen ville för sin del antaga vid motionen fogade förslag

dels till lag, innefattande vissa bestämmelser om bevisning inför rätta,

dels till lag om ändring i 14 kap. jordabalken,

dels till lag om ändring i förordningen den 4 maj 1855
angående handelsböcker och handelsräkningar,
dels ock till lag om ändrad lydelse af 4 och 6 §§ i lagen
den 6 mars 1899 om handräkning åt utländsk domstol.

Angående vissa bestämmelser om bevisning inför rätta m. m.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet hade emellertid fogats reservationer:

af herr *Trygger* emot vissa delar af utskottets motivering;

af herrar *Hedenstierna*, *Dieden* och *Uppström*, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till af herr *Lindhagen* under ärendets behandling i utskottet med ändring af hans väckta motion framställda och vid nedanstående af honom och herr *Segerdahl* afgifna reservation mot utskottets utlåtande fogade förslag till lagar;

af herr *Zetterstrand*, som instämt i de uti berörda af herrar *Lindhagen* och *Segerdahl* afgifna reservation under 2:o), 3:o) och 4:o) framställda yrkanden; samt

af herrar *Lindhagen* och *Segerdahl*, som hemställde,

1:o) att Riksdagen i anledning af 1 § i motionärens förstnämnda lagförslag ville för sin del antaga följande lag angående bestämmande af skadestånd i vist fall:

Finner rätten, där fråga är om skadestånd, part vara därtill berättigad, men är ej angående skadans omfång fullständig utredning förebragt; äge rätten bestämman skadeståndet till det belopp, som med afseende å upplysta eller eljest af rätten kända förhållanden prövas skäligt.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1906 dock skall i mål, som då äro anhängiga, äldre lag tillämpas;

2:o) att Riksdagen i anledning af 2—7 §§ i samma lagförslag ville för sin del antaga följande lag angående bevisning genom sakkunnige:

1 §.

Finnes för pröfning af fråga, som icke utan särskild insikt i viss vetenskap, konst eller handtering kan bedömas, nödigt att inhämta yttrande af sakkunnig, höre rätten öfver frågan myndighet, ämbets- eller tjänsteman eller annan, som är satt att tillhandagå med yttrande i det ämne, frågan rör, eller nämne en eller flera för redbarhet och för skicklighet i ämnet kända personer att afgifva yttrande.

Vid val af sakkunnig har rätten att tillse, att uppdraget ej

*Angående vis-
sa bestämmel-
ser om bevis-
ning inför
rätta m. m.*

lämnas någon, som till saken eller till någondera parten är i sådant förhållande, att därigenom hans tillförlitlighet kan anses förringad.

(Forts.)

Ej må någon, som icke å ämbetets vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande såsom sakkunnig, mot sin vilja därtill förpliktas. Den, som åtagit sig sådant uppdrag, må sedan ej utan giltig ursäkt undandraga sig att det fullgöra; tredska han, äge rätten hålla honom därtill medelst vite.

2 §.

Nämnas till sakkunnig någon, som icke å ämbetets vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande i frågan, förordne rätten tillika, huruvida den sakkunnige har att afgifva skriftligt utlåtande eller skall muntligen vid rätten meddela upplysning.

Sakkunnig, som här afses, skall, där rätten så förordnar, aflägga ed, att han skall efter bästa förstånd och samvete fullgöra det uppdrag, som honom i målet lämnats. Eden skall inledas och avslutas så, som angående ed af vittne stadgas. Är af den sakkunnige skriftligt utlåtande afgifvet, varde eden därefter lämpad; och må i ty fall eden afläggas vid den underrätt, som för den sakkunnige är lägligast.

3 §.

Sakkunnig njute för sitt biträde skälig godtgörelse efter ty rätten bestämmer. Om ersättning till sakkunnig, som å ämbetets vägnar eller eljest på grund af allmänt uppdrag har att afgifva yttrande, gälle hvad särskildt stadgas.

Ersättningen skall utgifvas af käranden eller, där målet är i högre rätt fullföljdt, af klaganden, men stanna å den, som vid målets slut rätten finner därtill skyldig. I brottmål, där allmän åklagare å tjänstens vägnar förer talan, skall ersättningen förskottsvis utgå af allmänna medel.

Beslut om ersättning till sakkunnig gånge utan hinder af förd klagan i verkställighet lika som laga kraft ägande dom.

4 §.

Hvad i 1, 2 och 3 §§ är stadgadt skall ock äga tillämpning i fall, då rätten finner nödigt att vid besiktning eller undersökning af visst föremål anlita biträde af sakkunnig.

5 §.

Ar i allmän lag eller särskild författning föreskrift meddelad angående sakkunnigs hörande i visst fall, lände den till efterrättelse.

6 §.

Vill part hafva sakkunnig, som ej är nämnd af rätten, hörd i målet, gälle därom hvad om vittne är stadgad.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1906; dock skall i mål, som då äro anhängiga, äldre lag tillämpas;

3:o) att Riksdagen måtte finna motionärens framställning enligt 8 § af det ifrågasatta lagförslaget icke föranleda någon Riksdagens åtgärd, men däremot i anledning af 9—15 §§ i förslaget för sin del antaga följande lag angående skyldighet att inför rätta förete skriftlig handling:

1 §.

Finnes skriftlig handling, som part åberopar för att därmed styrka sin talan, i annans värjo, och är parten såsom ägare af handlingen eller delägare däri eller på grund af aftal eller särskildt stadgande berättigad till handlingens utbekommande eller skärskådande, vare, där handlingen kan antagas innehålla upplysning rörande målet, den, som handlingen innehar, ehvad han är part eller icke, pliktig att på rättens anmaning den i målet förete. Lag samma vare beträffande handelsbok, så ock där annan handling, som af part åberopas, är upprättad att lända till efterrättelse i något rättsförhållande, som parten rörer, eller den innefattar meddelande, som i fråga om något parternas rättsförhållande af endera parten affåtits till den andre eller till någon, som rättsförhållandet förmedlat, eller af sådan person till någondera parten.

2 §.

Nu åberopar part i annat fall, än i 1 § sägs, handling, som finnes i vederpartens eller annans värjo; är anledning, att af handlingen kan i målet vinnas upplysning, som eljest ej är att tillgå, äge rätten ock förelägga den, som innehar handlingen, att den vid rätten förete, dock ej där fråga är om bref eller annat enskildt meddelande, eller då skäl finnes att utaga, det handlingens företeende kan, oberoende af målets utgång, lända innehafvaren eller någon, som till honom står i den skyldskap eller det svägerlag, som enligt lag utgör jäf emot domare, till skada eller synnerlig olägenhet.

3 §.

Undandraget sig part att efter rättens anmaning förete handling, pröfve rätten, hvilken verkan såsom bevis må tilläggas hans förfarande. Är sådant fall för handen, som i 1 § sägs, äge rätten ock lägga vite före; dock må ej i brottmål vite föreläggas den tilltalade.

Angående vissa bestämmelser om bevisning inför rätta m. m.
(Forts.)

Angående vis-
sa bestämmel-
ser om bevis-
ning inför
rätta m. m.

Skall någon, som ej är part, förete handling, varde vite honom förelagdt.

5 §.

(Forts.)

Den, som jämlikt 1 eller 2 § skall förete handling, ingifve den i hufvudskrift, där ej rätten finner styrkt afskrift vara för ändamålet till fyllest. Innehåller handlingen jämväl sådant, som icke rör saken, och som innehafvaren ej vill hafva kunnigt, äge han till rätten ingifva utdrag af handlingen jämte intyg, som af rätten godkännes, att intet, som angår saken, uteslutits.

6 §.

Skall annan än part förete handling, njute för besvär och kostnad, som af sådan anledning honom tillskyndas, ersättning, efter ty rätten pröfvar skäligt, af den part, hvilken begärt handlingens företeende. Beslut om ersättning, hvarom nu är sagdt, gånge utan hinder af förd klagan i verkställighet lika som laga kraft ägande dom.

7 §.

Hvad här förut är stadgadt angående skyldighet för den, som innehar skriftlig handling, att den vid rätten förete, skall i tillämpliga delar gälla i fråga om annat föremål, som rätten aktar nödigt att för målets utredning eller pröfning taga under skärskådande.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1906; dock skall i mål, som då äro anhängiga, äldre lag tillämpas;

4:o) att Riksdagen, under förutsättning, att de under punkterna 2:o) och 3:o) gjorda yrkandena bifölles, måtte för sin del antaga jämväl

dels följande lag om ändrad lydelse af 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om handräckning åt utländsk domstol:

Härigenom förordnas, att 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om handräckning åt utländsk domstol skola erhålla följande ändrade lydelse:

4 §.

Möter ej för äskad åtgärd laga hinder, utsätte rätten eller domaren dag för ärendets företagande. Skall någon vid rätten tillstädeskomma, varde han genom rättens eller domarens försorg till rätten kallad. Är fråga om granskning af skriftlig handling eller besiktning af annat flyttbart föremål, låte rätten eller domaren tillsäga den, som innehar föremålet, att det vid rätten förete. Ej vare nödigt, att part om dagen för ärendets

företagande underrättas, där han ej själf skall afhöras eller något fullgöra. *Angående vissa bestämmelser om bevisning inför rätta m. m.*

Har den utländska domstolen begärt att erhålla underrättelse, hvilken dag ärendet skall förekomma, aflåte rätten eller domaren i god tid sådan underrättelse.

(Forts.)

6 §.

Uteblifver part, som blifvit till rätten kallad, låte rätten därvid bero.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1906; dock skall i ärenden, som vid nämnda tid äro anhängiga, äldre lag tillämpas;

dels följande lag om ändring i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar:

Härigenom förordnas, att 17 § i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar skall upphöra att gälla, samt att 19 § i samma förordning skall erhålla följande ändrade lydelse:

Har köpman utom de böcker, som enligt 3 § ovillkorligen hållas böra, andra handelsböcker fört, må något vitsord dessa böcker ej tilläggas, där de ej, såvidt med deras ändamål förenligt är, uppfylla de villkor, som för de förras vitsord äro fastställda.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1906; dock skall i mål, som då äro anhängiga, äldre lag tillämpas;

5:o) att de framställningar, som innefattades i 16--18 §§ af motionärens lagförslag, äfvensom förslaget om ändring i 14 kap. jordabalken icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan ärendet anmälts till handläggning, begärdes ordet af

Herr Segerdahl, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att lagutskottets utlåtande n:o 65 måtte föredragas sålunda:

att först behandlas den del af herr Lindhagens motion, som motsvarar det i herrar Lindhagens och Segerdahls vid utlåtandet fogade reservation under punkten 1:o) intagna lagförslag, hvarvid öfverläggningen må röra sig om utlåtandet i dess helhet;

att därefter företagas, hvar för sig, de delar af motionen, som motsvara hvart och ett af de under punkterna 2:o)—4:o) i reservationen intagna lagförslag;

att sedermera behandlas återstoden af motionen, och

att sist företages utskottets hemställan.

Vidare tillåter jag mig föreslå:

att af lagförslagets text ej må behöfva uppläsa andra delar än sådana, beträffande hvilka uppläsning begäres; samt

Angående vis-
sa bestämmel-
ser om bevis-
ning inför
rätta m. m.

(Forts.)

att, för den händelse utlåandet skulle komma att i en eller annan del af den ena eller andra kammaren återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende på bestämmelser, som blifvit godkända, föreslå sådana jämkningar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna förädlas.

Denna herr Segerdahls hemställan blef af kammaren bifallen.

Härefter föredrogs 1 § af det vid förevarande motion fogade förslaget till lag, innefattande vissa bestämmelser om bevisning inför rätta; och yttrade därvid

Herr Segerdahl: Herr talman, mina herrar! Riksdagen har i år antagit ett af Kungl. Maj:t framlagd lagförslag angående köp och byte, och det är att förvänta, att lag i detta ämne snart blifver utfärdad. Härigenom kommer en af de väsentligaste brister, som förefinnas i vårt nuvarande lagverk, att undanröjas. För min del vågar jag säga, att det är den allra väsentligaste bristen, som därigenom blifver undanröjd. Men därefter i ordningen i afseende å bristfällighet kommer vår nuvarande rättegångsordning. Den är 170 år gammal, och förhållandena ha ju ändrats oerhördt sedan den tillkom. Det behöfver icke anföras mer än åldern, för att man skall kunna förstå, att denna rättegångsordning är föråldrad och otidsenlig. Omfattande försök ha blifvit gjorda att få till stånd en ny rättegångsordning, men dessa försök ha strandat på svårigheterna att kunna enas om hvad som borde sättas i stället. Då det icke lyckades att på detta område genomföra något helt nytt, grep man sig an med att försöka på de partiella reformernas väg, och man ägnade sig då till en början åt den del af rättegångsordningen, som handlar om bevisning inför rätta.

Sedan nya lagberedningen utarbetat ett förslag i detta ämne, framlade Kungl. Maj:t vid 1893 års riksdag proposition därom. Detta förslag tillstyrktes i hufvudsakliga delar af lagutskottet och antogs af Första Kammaren, medan Andra Kammaren afslog detsamma. Redan följande år skref Riksdagen i anledning af några inom Riksdagen väckta motioner till Kungl. Maj:t och begärde, att ett nytt förslag till lag om bevisning inför rätta skulle framläggas. Kungl. Maj:t framlade 1897 ett sådant, men detta förslag rönt samma öde som förslaget af år 1893: Första Kammaren godkände det i hufvudsak, men Andra Kammaren förkastade det. Året därefter, 1898, väcktes åter förslag om skrifvelse till regeringen, nu icke om framläggande af förslag till en helt ny lag om bevisning inför rätta, utan endast om vissa delar af lagen. År 1902 framlade regeringen för tredje gången ett lagförslag om bevisning inför rätta, då i den form, att nuvarande 17 kap. i rättegångs-

balken skulle upphöra att gälla och en ny lydelse gifvas åt detta kapitel. Äfven då godkände Första Kammaren på lagutskottets tillstyrkan det hufvudsakliga i förslaget, medan Andra Kammaren förkastade detsamma. Året därefter, 1903, framlades samma förslag af enskilda motionärer, men utgången blef ånyo densamma: Andra Kammaren förkastade förslaget, oaktadt Första Kammaren antagit det.

Angående vissa bestämmelser om bevisning inför rätta m. m.

(Forts.)

Hvilken är nu anledningen till detta Andra Kammarens ständiga motstånd mot de framlagda förslagen till bevisningslag? Jo, Andra Kammaren fruktar för införandet af den s. k. fria bevispröfningen. Andra Kammaren har trott, att denna fria bevispröfning skulle kunna medföra vissa faror, särskildt vid domstolarne på landet, där ofta såsom vikarier fungera yngre, icke så erfarna domare. Andra Kammaren ville därför hafva ett korrektiv emot denna fria bevispröfning uti en utsträckt befogenhet för nämnden. Under det att nu nämndens mening blir dom endast i det fall, att nämnden är enhällig, ville Andra Kammaren, att, så snart tre fjärdedelar af nämnden förenat sig om en mening, denna skulle blifva dom,

Första Kammaren har motsatt sig detta förslag. Andra Kammaren har ansett, att det skulle befordra rättssäkerheten; Första Kammaren har ansett, att det icke skulle göra det, utan snarare leda till rättsosäkerhet, så vida nämligen alla öfriga bestämmelser i vår nu gällande rättegångsordning skulle bibehållas. Det kan nämligen — så har resonerats inom Första Kammaren — inträffa att, vid den slutliga behandlingen af ett mål i häradsrätten, i nämnden sitta ledamöter som icke deltagit i någon föregående behandling af målet och ej heller läst handlingarne; de skulle således icke äga den kännedom om målet, som fordras för att däruti döma. En sådan kännedom skulle de ej heller kunna erhålla genom den kortfattade föredragning, som rättens ordförande vid öfverläggning till dom bör hålla. Vid sådant förhållande har Första Kammaren motsatt sig förslaget. På den schismen mellan de båda kamrarne har ständigt förslag till ny bevisningslag fallit. Den, som blifvit lidande därpå, är naturligtvis den stora rättssökande allmänheten och domstolarnes ledamöter.

Man är nu rädd för att det skall medföra några faror att införa s. k. fri bevispröfning. Men, mina herrar, man får icke vara så rädd att stifta lag därom, ty den tränger sig ovillkorligen fram ändå, vare sig den står skrifven i lagen, eller icke. Det skulle leda till, enligt den allmänna uppfattningen, stora orättvisor, ifall man strängt skulle fasthålla vid de föräldrade bevisningsreglerna i vår lag: därför nödgas domaren alltemellanåt tillgripa den fria bevispröfningen.

Det har anmärkts mot den ifrågavarande motionen, att genom densamma skulle den fria bevispröfningen kunna införas genom en bakdörr. Nej, det är icke så! Den kunde icke därigenom

Angående vissa bestämmelser om bevisning inför rätta m. m.

(Forts.)

komma att införas, ty den införes redan nu genom stora dörren allt emellanåt: det beror endast på hvem som ledsagar den dit in. Om den, som gör det, har litet djärfhet och tilltagsenhet, inför han den fria bevispröfningen med sig; har han det icke, utan vill han i alla förekommande fall hafva lagparagrafer att stödja sig på, så vågar han det icke. Därigenom vållas osäkerhet och ojämnhet i rättsskipningen; allmänheten blir lidande därpå och aktningen för rättsskipningen minskas.

Motionären, herr Lindhagen, har nu af de förut framlagda förslagen till bevisningslag utbrutit vissa delar, som han anser icke kunna tangeras af anmärkningarna om den fria bevispröfningens faror, utan som han ansett vara af mer neutral beskaffenhet och som skulle passa hvilket bevisningssystem man än i öfrigt har.

Dessa bestämmelser, urplockade således ordagrant ur de förut framlagda, af lagutskottet tillstyrkta, af Andra Kammaren tvenne eller flera gånger villkorligt godkända förslagen, har motionären sammanfattat i en lag med rubrik Lag innefattande vissa bestämmelser om bevisning inför rätta. I detta lagförslag behandlas några olika ärenden. Den 1 § handlar om bestämmande af skadestånd i vissa fall; §§ 2—7 handla om bevisning genom sakkunnige; §§ 8—15 handla om utgifvande af skriftlig handling eller skriftligt bevis; och sedan komma några §§ som handla om syn och besiktning, om eds afläggande i vissa fall; hvarefter följer förslag till några särskilda lagbestämmelser, dels angående ändring i 14 kap. jordabalken, dels om ändring i förordningen angående handelsböcker och handelsräkningar, dels om handräckning åt utländsk domstol.

Vid behandlingen inom lagutskottet har man nu emellertid ansett det vara lämpligare att sönderstycka dessa bestämmelser i flera lagar, alldenstund de icke sins emellan syntes hafva något inbördes samband, utan, då de uttryckts ur hela lagförslaget om bevisning inför rätta, borde utgöra fristående lagar för sig. I enlighet med denna uppfattning har nu i den af herr Lindhagen och mig afgifna reservationen lagförslaget sönderdelats under vissa punkter, så att i reservationen föreslås *dels*, under punkt 1, en lag angående bestämmande af skadestånd i visst fall; *dels*, under punkt 2, lag angående bevisning inför rätta genom sakkunnige; *dels*, i punkt 3, lag angående skyldighet att inför rätta förete skriftlig handling; *dels*, i punkt 4, lag om ändrad lydelse af 4 och 6 §§ i lagen om handräckning åt utländsk domstol, och lag om ändring i förordningen angående handelsböcker och handelsräkningar.

Den första lagen handlar om bestämmande af skadestånd i visst fall. Under nuvarande förhållanden kan det inträffa, och inträffar ofta nog, att en part väl förmår att styrka att han lidit skada, men icke kan eller icke tänker på att styrka något visst belopp, hvartill denna skada kan uppskattas. Då får han af

domstolen det besked, att det visserligen visats att skada skett, men då omfånget och storleken af skadan icke styrkts, kan ersättning icke tilldömas honom. Härigenom göras årligen många rättsförluster. För att förekomma detta, borde en lag antagas i enlighet med detta förslag. Och det finns en särskild anledning att nu påyrka antagandet af en sådan lag. Denna särskilda anledning återfinnes i ett ärende, som Riksdagen behandlat förut i år, det som rör stäfjandet af den illojala konkurrensen. Riksdagen har nämligen den 11 mars i år skrifvit till Kungl. Maj:t och begärt framläggande af lagbestämmelser i sådant syfte. Emot en sådan lagstiftning har det anförts, »att vår rätts regler för bevisning af skadeståndsanspråk lade hinder i vägen för att tillförsäkra nödigt skydd åt dem, som drabbades af den illojala konkurrensens verkningar».

*Angående vis-
sa bestämmel-
ser om bevis-
ning inför
rätta m. m.*

(Forts.)

Häremot har nu Riksdagen i sin skrifvelse invändt, att hvad bevisningsfrågan beträffade, »syntes målet enligt Riksdagens uppfattning kunna vinnas äfven utan samband med den redan länge på dagordningen stående, men allt hitintills ännu olösta frågan om fullständigt genomförande i vår lagstiftning af den fria bevispröfnings grundsats, nämligen därigenom att *ur det flera tillfällen framlagda omfattande lagförslaget härom utbrötes och särskildt för sig infördes bestämmelsen* om befogenhet för rätten att, där ej fullständig utredning angående skadas omfång blifvit förebragt, bestämma skadeståndet till det belopp, som med afseende å upplysta eller eljest af rätten kända förhållanden pröfvas skäligt.» Det är således förhållandet, att Riksdagen i denna skrifvelse begärt en lag af just den lydelse, som i herr Lindhagens motion och i vår reservation har föreslagits. Det vore således högst egenomligt, om Riksdagen nu skulle afslå detta förslag och därigenom säga, att hvad Riksdagen begärt i sin skrifvelse af den 11 mars skulle Riksdagen icke vidare nu anse erforderligt.

Den andra gruppen af paragrafer i herr Lindhagens motion rörde bevisningen genom sakkunnige, och den motsvaras af punkt 2 i reservationen. För närvarande är det ju så, att domstolarne icke lagligen hafva befogenhet att tillkalla och höra sakkunnige, utan de sakkunnige, som höras, inkallas af parterna och höras såsom vittnen; äfven härtill saknas grund i lagen, men det har blifvit praxis att förfara på detta sätt. Det inträffar emellertid mycket ofta, att dessa sakkunniga vittnen, som inkallas af parterna, å ömse sidor uttala sådana meningar, att de stå rakt emot hvarandra och att domstolen således icke får någon ledning för sitt omdöme. Det borde finnas rätt för domstol att i sådant fall — och äfven eljest då den anser sig behöfva det — påkalla särskilda sakkunnige, på hvilkas omdöme domstolen ansåge sig kunna lita. Det är bestämmelser just i sådant syfte, som inryckts i förslaget till lag angående bevisning genom sakkunnige.

Den tredje gruppen af lagparagrafer i herr Lindhagens motion

Angående vis-
sa bestämmel-
ser om bevis-
ning inför
rätta m. m.

(Forts.)

är den, som motsvaras af §§ 8—15. Angående § 8 är icke af reservanterna gjordt något yrkande att den skulle bifallas, detta på den grund, att motsvarande bestämmelse redan finnes i 17 kap. 1 § rättegångsbalken. Men angående öfriga paragrafer hafva reservanterna föreslagit, att en lag skulle stiftas angående skyldighet att inför rätta förete skriftlig handling. Det inträffar nu allt emellanåt, att en part har rätt till något på grund af en skriftlig handling, hvilken ej finnes i hans besittning, utan innehafves antingen af motparten eller tredje man, och att det icke finns någon möjlighet för domstolen att framtinga denna handling till rättens och sanningens befrämjande. En sådan befogenhet skulle enligt förslaget tillkomma domstolen. Såväl nya lagberedningen i sitt förslag som äfven alla följande förslag, som af Kungl. Maj:t framlagts för Riksdagen, till lag om bevisning inför rätta, ha upptagit alla dessa bestämmelser, som nu af herr Lindhagen och sedermera af oss reservanter föreslagits i denna lag angående skyldighet att inför rätta förete skriftlig handling.

I 4:de punkten af reservationen har yrkats bifall till lagar angående ändrad lydelse af vissa paragrafer i lagen om handräckning åt utländsk domstol och vidare i en paragraf i förordningen angående handelsböcker och handelsräkningar. Dessa speciella lagförslag äro blott konsekvenser af hvad som föreslagits i öfriga lagar.

Till återstående delar af motionen däremot ha reservanterna ej ansett sig nu böra yrka bifall.

Mina herrar! Det talas i våra dagar så mycket om, att domstolarna äro öfverdrifvet formalistiska och att hos domstolarnas ledamöter finnes så mycken byråkratism. Jag vill icke bestrida, att detta tal kan ha visst fog för sig, men den, som för det talet, bör äfven göra klart för sig, hvilken anledningen därtill är. Anledningen är icke att söka blott däri, att de blifvande domarne inhämta åsikter och meningar inom den krets, där de få sin uppfostran för ämbetsmannabanan och där de sedermera röra sig, utan anledningen är kanske i ännu högre grad att söka just i lagens beskaffenhet. Där lagen är öfverdrifvet formalistisk, där blir äfven domstolarnas behandling af målen öfverdrifvet formalistisk; och det stränga fasthållandet vid lagen kallas ofta af allmänheten för byråkratism. Allmänheten tänker icke på, att en lag, fastän den ännu är gällande, kan vara föråldrad och otidsenlig, men dock måste tillämpas, så länge den har laga kraft. Lossen nu, mina herrar, något på dessa fjättrar, som binda domarne, och detta tal om öfverdrifven formalism och byråkratism skall åtminstone i afsevärd grad tystna! Befrien domarne från att vara endast lagmaskiner och låten människorna, jag menar ett allmänmänskligt åskådningssätt hos dem, mera göra sig gällande! Bifallen nu till en början det lilla, som här begäres! Lämnen åt domstolarne tillfälle att på ett friare sätt bestämma ett skadestånd,

där en fullständig utredning och bevisning om skadans storlek icke föreligger! Medgifven rätt åt domstolarne att, där de anse sig behöfva det, påkalla biträde af sakkunnige; lämnen dem makt att, då så behöfves för rättens och sanningens styrkande, genom tvång framskaffa handlingar och bevis!

*Angående vis-
sa bestämmel-
ser om bevis-
ning inför
rätta m. m.*

(Forts.)

Jag ber därom, och jag är viss på, att jag har hela Sveriges domarekår bakom mig, då jag nu anhåller, att Andra Kammaren måtte i dessa stycken bifalla hvad som är föreslaget; och jag tror mig äfven kunna säga, att jag också har hela den rättssökande stora allmänheten bakom mig för en sådan begäran.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den nu föredragna punkten och, medan jag har ordet, må det vara mig tillåtet att äfven yrka bifall till punkterna 2, 3 och 4 i reservationen.

Häruti instämde herrar *Persson* i Tällberg, *Täcklind* och *Kronlund*.

Herr Andersson i Helgesta: Herr talman, mina herrar! Den nu föreliggande frågan är icke ny för kammaren; den har, såsom herrarne veta, varit föremål för Riksdagens pröfning tre gånger förut och alla gångerna blifvit afslagen. Nu kommer en ärad motionär och söker att bryta ut en del af detta lagförslag och begär, att Riksdagen skall godkänna denna del, utan att lagförslaget i dess helhet antages. Vi veta, att skälet, hvarför detta lagförslag ej blifvit antaget, varit det, att Andra Kammaren endast på det villkoret velat antaga detsamma, att nämnden samtidigt tillerkändes något större inflytande på rättens beslut än förut varit fallet. Skulle, enligt det nya förslaget, rättens ordförande fälla sin dom allenast efter hvad han *ansåge* vara rätt, så finge vi, enligt min mening, samma ledsamma förhållande till stånd, som framkallats genom den förordning om kyrkoråd, som stadgar, att kyrkorådsledamot, hvilken alltid äger rätt att bereda sig tillträde till föredrag, som han misstänker, tillika äger rätt att, om han *anser* detta leda till kyrklig söndring, upplösa sammankomsten samt förbjuda talaren att vidare uppträda.

Någon fara för att nämnden skulle missbruka sin makt gentemot domaren tror jag ej föreligger. Besluten blefve nog ungefär desamma, men skulle måhända dock allmänheten och de rättssökande känna en större trygghet, om de visste, att ansvaret för domen hvilade något mera också på nämnden.

Utskottet har, som herrarne se, emellertid afstyrkt förslaget om fri bevispröfning och därvid anført följande: »Vid verkställd granskning af föreliggande förslag, har det för utskottets ställning till detsamma varit en omständighet af afgörande betydelse, att förslaget utgör en utbruten del af ett förut sammanhängande helt. Det är i sitt inre samband med de olika delarna af detta fullständiga förslag, som de i det här före-

Angående vis-
sa bestämmel-
ser om bevis-
ning inför
rätta m. m.

(Forts.)

varande innefattade bestämmelser tillkommit. Lösryckta ur detta samband, erbjuda de ingalunda de fördelar, de såsom del af detta hela skulle kunnat hafva. Bestämmer man sig, med eller utan uppställda garantier, att införa en ny fullständig lagstiftning om bevisning, då äger man ock tillfälle att så anordna denna, att de ledande grundsatserna inom bevisningsläran komma till sin rätt. Beträder man åter den här föreslagna vägen med partiella reformer, blir följden, att den enhetliga synpunkten får vika, och att med ökade detaljbestämmelser konflikter inom själfva lagstiftningen lätteligen uppstå af en för rättssäkerheten allvarsam art.»

Jag instämmer till alla delar häri och vill ej för min del vara med om att genom en bakport införa denna lagförändring.

Här har talats om — jag kunde dock ej fullt tydligt uppfatta den ärade talaren från göteborgsbänken — att man t. ex. skulle skaffa andra bevismedel än förut. I fråga om skadestånd t. ex. skulle man ha sakkunnige — och jag vet ej, om det ens nu finnes något hinder därför — men det är ett nytt bevismedel. Sedan skulle man genom tvång kunna fordra framläggande af handlingar till och med af icke parter, som skulle utgöra bevismedel. Vilja herrarne gå in på, att man skall åläggas att förete handlingar och, om man det ej gör, straffas med fängelse eller böter? Kan det vara rätt? Är det icke då bättre att hafva legal bevispröfning af två vittnen, som styrka, huru det förhåller sig? Jag tror, att man med de gamla bevisreglerna står på en säkrare grund, än om man på detta sätt söker att åstadkomma nya bevismedel.

Som herrarne veta, är jag ej ensam om denna min åsikt, utan finnes i högsta domstolen en ledamot, hvilken yttrat sig i den riktningen, att han anser 1734 års lag om bevisföring bättre än hvarje annan som föreslagits. I de land, från hvilka lagen om fri bevisföring sökt öfverföras till vårt, inträffa, enligt samma justitieråds mening, ofta juridiska skandaler, i det oskyldiga personer råka bli skyldigdomda. Bevisligen lära dylika feltag, enligt samma person, ej förekommit i vårt land på de senare 100 åren. Icke skola vi väl förkasta denna vår goda lag, därför att den är inhemsk och svensk? Jag tycker, att vi kunna få behålla *något* som är svenskt, så att vi ej behöfva taga allt från utlandet. Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr af Callerholm: Jag är lifligt öfvertygad om det biliga och lämpliga i att nämnden finge större befogenhet att deltaga i afgörandet af målen. Jag har äfven hvarje gång, då denna fråga under min tid varit före inom kammaren, med min röst sökt bidraga till att befrämja detta. Men jag tycker, att det är mycket hårdt att, därför att denna min önskan ej kunnat uppfyllas, också min lifliga önskan att få några förbättringar — så ytterst nödvändiga förbättringar — i vissa delar af bevisningsreglerna icke har krönts med någon framgång. Jag kan ej förstå,

att dessa båda saker stå i sådant samband med hvarandra, att, därför att den ena ej kan gå fram, den andra äfven måste stå tillbaka och det också i sådana fall, där de båda ej hafva något omedelbart sammanhang med hvarandra.

*Angående vis-
sa bestämmel-
ser om bevis-
ning inför
rätta m. m.*

(Forts.)

Reservanterna hafva påpekat, att det sedan länge förelegat ett stort behof att erhålla erforderliga föreskrifter i ämnen, där man nu till stor del saknar lagstiftning, och tillägga därefter: »Det lär icke kunna jäfvas, att saknaden af åtskilliga af de nu ifrågasatta föreskrifterna beröfvar domstolarne årligen i en mängd mål möjligheten att skipa verklig rättvisa.» Det är en sanning i dessa ord, som jag under en mer än 20-årig domareverksamhet haft tillfälle att konstatera.

Jag skall då be att få anföra ett enda litet enkelt och praktiskt exempel. En mörk natt ha min grannes kor kommit in på min åker. Det är alldeles ostridigt, att det är min grannes kor, som kommit in på min åker och där åstadkommit åtskillig skada genom trampande, betning och dylikt. Det är alldeles gifvet, att min granne är ansvarig för denna skada. Men därför att jag först året efteråt lyckats upptäcka, att det verkligen var min grannes kor, som åstadkommit skadan, är det mig nu alldeles omöjligt att, enligt de fordringar, som uppställas, åstadkomma fullt legalt bevis i fråga om beloppet af den skada, som åstadkommits. Då säger domstolen, enligt den nuvarande bevisningsteorin, så: »Det är visserligen alldeles styrkt, att er grannes kreatur ha kommit in på er åker och åstadkommit skada, men ni har icke kunnat legalt styrka beloppet af denna skada, och följaktligen får ni ingen ersättning därför.»

Jag frågar, synes det icke er, mina herrar, som om det skulle varit rättvisare, i fall domstolen sagt: »Det är styrkt, att er grannes kreatur kommit in på er åker. Ni kan visserligen icke absolut styrka beloppet af den skada, som åstadkommits, men det är alldeles tydligt, på grund af de omständigheter, som föreligga i målet, och de beräkningar, som gjorts af nämndemännen, som väl känna till hur man bör beräkna sådana saker, att ni lidit en förlust, som minst stiger till det och det beloppet, och därför tillerkännes er detta belopp i skadestånd.» Jag frågar, vilkendera af dessa båda domar är det som öfverensstämmer bäst med rättvisa och billighet?

Jag vill bringa i kammarens minne en annan sak.

Här väcktes i kammaren under årets riksdag en motion om statsbidrag till en person, som verkat mycket på den svenska rättens område, i synnerhet den äldre rättens område. Denna motion mottogs med mycken sympati i denna kammare och vann bifall af dess flertal.

Hvad var det manne, som hos kammaren väckte dessa sympatier? Jo, det var just det, att man insåg, att den genomgående

Angående vis-
sa bestämmel-
ser om bevis-
ning inför
rätta m. m.

(Forts.)

röda tråden i hans kamp, det var striden *mot* formalismen och för att det materiellt rätta måtte komma fram och bli segrande. Här har klagats så mycket öfver att vår rätt är för mycket formalistisk, och att det materiella icke kommer till sin rätt. Här är uppenbarligen ett tillfälle, då man kan låta det materiella komma till sin rätt, utan att man behöfver rubba det beståendes grundvalar i någon måtto.

Jag vill icke längre uppehålla kammaren, utan anhåller, lika varmt som herr Segerdahl, om bifall till reservationen.

Herrar *Peltersson* i Södertälje och *Brock* instämde häruti.

Herr Andersson i Helgesta: Herr talman, mina herrar! Jag vill blott svara den siste ärade talaren med att något beröra det exempel han anförde. Han talade om, att hans grannes kreatur en mörk natt kommit in på hans ägor och trampat ned och förstört hans gröda, det vore svårt att få skadestånd för den skada, som skett.

Men jag vill då erinra honom därom, att han ej torde ha rätt till skadestånd, om stängslet, som var mellan hans egna och grannens ägor, varit *hans* och bristfälligt.

För min del håller jag före, att, om man skulle besluta att på detta sätt successivt antaga och genomföra den fria bevispröfnigen, komme vi till ett tillstånd, som är farligare än det närvarande. Jag vet, att juristerna i allmänhet hafva den uppfattningen, att större frihet borde medgifvas i fråga om bevispröfnigen. Men det finnes dock jurister, som icke hafva denna uppfattning. Jag har t. ex. fått ett bref från en aktad jurist, som delar min åsikt.

På förfrågan af en ledamot i utskottet, riktad till utskottets jurister, om dessa ej skulle vara villiga att, för erhållande af den nya lagen, medgifva nämnden större inflytande, förklarade de öppet, att de hellre, än de medgäfvade nämnden denna rätt, låte förslaget falla. Det är således nämndens ökade inflytande man är så rädd för.

Meningen torde vara att få uteslutande juridiskt bildade personer in i häradsrätterna likaväl som i rådstufvurätterna.

Mig synes det dock vara bra, både för domaren och de rättsökande, att vi ha nämndemän. Till nämndemän väljas vanligen de bästa och samvetsgrannaste personer, som känna till folket på sin ort och de förhållanden, under hvilka det lefver. I många fall kunna de sålunda gifva rättens ordförande de upplysningar, som behöfvas för att afgöra ett mål på rätt sätt. Men det synes nu, som om man skulle vilja ha bort dem och det går nog den vägen, förmodar jag. Det skulle dock mycket förvåna mig, om denna kammare skulle vilja öfvergå till reservanternas ståndpunkt, utan att betinga sig den ersättningen, att nämnden skulle få större inflytande.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Stockholm: Som kammaren känner, har jag, när denna fråga förut varit före inom Riksdagen, anslutit mig till dem, som strängt hållit på att kammaren icke skulle gå in på den fria bevispröfningsens införande i vår svenska rätt, med mindre än att domstolsorganisationen blefve en annan än den närvarande. Jag anser nämligen denna icke vara så betryggande, att man i dess händer, särskildt på landsbygden, skulle kunna lägga den fria bevispröfningen.

Angående vissa bestämmelser om bevisning inför rätta m. m.

(Forts.)

Jag kan därför icke heller gå in på den förste talarens argumentering, då, såvidt jag kunde finna af hans anförande, hans uppfattning var, att med dessa lagförslag man skulle taga ett steg i riktning mot den fria bevispröfningen.

Jag tror således, att kammaren fortfarande bör hålla på sin principiella ståndpunkt och icke göra något medgifvande i riktning mot fri bevispröfning, med mindre kammaren får genomföra den omorganisation af underdomstolarna, som kammaren många gånger uttalat sig för. Ty därom kunna vi väl vara öfverens, att därest kammaren icke vidblifver denna sin principiella ståndpunkt, får kammaren heller aldrig fram sin mening i denna sak, nämligen en utvidgad befogenhet åt nämnden i en annan domstolsorganisation.

Men den frågan uppställer sig då här för mig, om verkligen dessa lagförslag innebära ett afsteg från kammarens principiella ståndpunkt. För min del tror jag svaret på denna fråga ställer sig olika beträffande de tre olika föreliggande, af reservanterna förordade lagförslagen.

Jag skall då först sysselsätta mig med den nu föredragna punkten: frågan om antagande af den föreslagna nya lydelsen af skadeståndsbestämmelserna.

Innefattar detta lagförslag verkligen ett afsteg ifrån det förut gällande bevispröfningssystemet? Jag tror verkligen, att detta endast är skenbart. Ty jag förmodar, att herrarne icke kunna bestrida, att när det blir fråga om bestämmande af skadestånd, kommer det i allmänhet att ställa sig så, att det blir *nämnden*, som får det öfvervägande och afgörande inflytandet på bestämmande af själfva skadeståndsbeloppet. Jag fäster uppmärksamheten på att här i lagförslaget icke införes någon fri bevispröfning i fråga om skadans tillvaro, utan det förutsättes, att bevispröfningen i fråga om skadans tillvaro skall ske enligt förutvarande regler. Hvad här stadgas är, att en friare pröfning i fråga om uppskattande af skadans storlek skall ske i sådana fall, där man icke eljest är i stånd att bestämma skadans storlek till siffran, till ett exakt belopp. Jag tror nu, att vid afgörandet af denna fråga kommer nämnden, just genom dess större praktiska erfarenhet och dess insikter i hithörande frågor, gifvetvis att göra sitt inflytande gällande i större utsträckning än annars är fallet. Jag tror således, att i själfva verket inför man icke något nytt med det här föreliggande lagförslaget, utan i praktiken blir det så, att nämnden

Angående vis- kommer att få ett afgörande inflytande på bedömandet af skade-
sa bestämmel- ståndets storlek. Då så är förhållandet, synes man icke böra
ser om bevis- hysa några egentliga betänkligheter mot att bifalla detta förslag
ning inför rätta m. m. angående skadestånd.

(Forts.)

Hvarför jag ansluter mig till denna punkt af reservationen, beror på den omständigheten, att, efter mitt förmenande, det finnes en verklig lucka uti den svenska lagstiftningen beträffande skadestånd. Det är med nuvarande lagstiftning uti de allra flesta fall, kan jag säga, icke möjligt för en person, som har rätt till skadestånd, att kunna få denna rätt sig tillerkänd, just på grund af den lucka, som finnes, att domstolen oftast icke anser sig kunna, när icke skadans storlek blifvit till siffran styrkt, tillerkänna skadestånd. Detta måste erkännas vara en synnerligen stor olägenhet. Ty det är ingen rimlig mening uti att domstolen säger, såsom man ofta sett, att visserligen är det till fullo styrkt, att en person lidit skada, men det är icke till fullo styrkt, *huru stor* denna skada är, och därför får han ingen skadeersättning. Detta är, säger jag ännu en gång, orimligt, och man måste erkänna, att det är önskligt, att man söker råda bot för en sådan olägenhet. Jag sade nyss, att man kan bedöma de här tre olika lagförslagen olika, och jag skall, när den andra punkten föredragits, komma till de anmärkningar mot lagförslaget om sakkunnige, som jag skulle vilja framställa.

Hvad däremot beträffar förslaget om skyldighet att förete handlingar inför rätta, är, enligt mitt förmenande, i detta lagförslag icke heller fråga om något verkligt afsteg från den principiella ståndpunkt, som kammaren har intagit. Äfven där måste jag säga, att det förefaller mig olämpligt, att, såsom nu ofta är fallet, man lämnar en företrädesrätt åt den part, som vill undanhålla sanningen genom att hindra framkomsten af handlingar, som kunde tjäna till sanningens utredande och som kunde göra det utan att vare sig för honom eller någon annan medföra någon olägenhet. Äfven i denna tredje punkt kan jag sålunda ansluta mig till reservationerna.

För mig ställer sig frågan om skadestånd, således den första punkten, såsom den viktigaste i detta lagförslag. Och jag tror, att det skulle vara synnerligen lyckligt, om kammaren i detta fall kunde råda bot på de nu förefintliga olägenheterna, som en daglig erfarenhet visar äro så stora, att man bör göra något för att afhjälpa dem.

Jag ber sålunda att i denna första punkt få yrka bifall till reservationen.

Herr af Callerholm: Ja, herr talman, det yttrande, som den ärade representanten för utskottet hade i anledning af det lilla exempel, som jag tagit mig friheten att anföra, bevisar bäst, huru gruffigt litet samhällsomstörtande det nu föreliggande lag-

förslaget i själfva verket är. Det är alldeles gifvet, att, om i detta exempel min granne kan visa, att hans kreatur kommit in på min åker till följd af någon bristfällighet i mitt stängsel, ja, då kan icke något skadestånd komma i fråga. Enligt den legala bevisteorin måste jag först styrka, att det är min granne, som är vållande till att kreaturen kommit in på åkern och gjort skada, innan frågan om skadestånd någonsin får komma upp. Där ha vi således den legala bevisteorin kvar. Det är här blott fråga om att uppskatta det skadestånd, som bör tillkomma mig. Och jag ber särskildt att få tacka herr Olsson för det yttrande, han hade därom, att det blefve hufvudsakligen nämnden, som därvid komme att få en vidgad befogenhet. Domarne äro i allmänhet mycket litet kompetenta att göra sådana uppskattningar, men denna uppgift faller lämpligen inom nämndens verksamhetskrets. Däremot är jag mycket ledsen öfver min gode vän Folke Anderssons yttrande, då han sade, att nog får domaren alltid en nämndeman med sig. Nej, herr Andersson, den erfarenheten har jag icke i min hemtrakt. Om jag skulle vilja påyrka något, som nämnden icke anser vara rätt och billigt, får jag icke en enda nämndeman med mig.

Jag yrkar, herr talman, fortfarande bifall till reservationen.

Herr Bergendahl: Herr talman! Jag har icke många ord att tillägga till det som yttrats af dem, hvilka förordat den föreliggande reservationen, till hvilken äfven jag vill ansluta mig.

Jag kan icke finna, att genom införandet af de bestämmelser i vår processlagstiftning, som motionären föreslagit, den fria bevispröfningen därmed skulle vara införd. Det är endast en paragraf i motionärens lagförslag som något tangerar denna, nämligen den, som afser beredande åt domstolen af större frihet vid bestämmande af ersättning för skada, hvilken skall vara konstaterad, men icke blifvit till sitt belopp styrkt. Detta är emellertid endast att fastslå i civila fall hvad som nu af domstolen praktiseras i kriminella. Ty där beräknar domstolen t. ex. ersättning för sveda och värk, ersättning för lidande, som tillfogats annan genom ärekränkning eller falskt åtal, ersättning för skada, som tillskyndats annan därigenom, att om honom utsatts rykte, som för hans medborgerliga anseende, för hans näring och fortkomst varit skadligt. Kan domstolen utan fara få beräkna skadeersättning i dessa fall, bör det icke vara någon fara att låta domstolen utmäta skadeersättningen äfven i civila rättsfall.

Det har anmärkts af en ärad ledamot af lagutskottet, och det framhålles också i lagutskottets motivering, att de ifrågasatta lagbestämmelserna utgöra utbrutna delar af en mera fullständig lagstiftning. Ja, detta är visserligen sant. Men dessa utbrutna delar stå dock icke i så organiskt sammanhang med lagstiftningen i dess helhet, att icke dessa delar kunna tagas för sig. Icke

Angående vissa bestämmelser om bevisning inför rätta m. m.

(Forts.)

Angående vis-
sa bestämmel-
ser om bevis-
ning inför
rätta m. m.
(Forts.)

heller möter något hinder för att inpassa dem just i den nuvarande lagstiftningen, så att antagandet af dessa bestämmelser innebär icke ett frångående af 1734 års lag, som den ärade lagutskottsledamoten så mycket höll på, utan endast en utvidgning af bestämmelserna i denna.

De ifrågasatta bestämmelserna synas mig vara sådana, som icke böra saknas i någon processuell lagstiftning. Och såvidt jag vet, förekomma dylika bestämmelser i en eller annan form i främmande länders processlagar.

Jag vill erinra om hvad här redan framhållits, att Andra Kammaren förut i sammanhang med hela lagstiftningen på detta område just uttalat sig för nu ifrågavarande lagbestämmelser. Och i en skrifvelse i år af den 11 mars, hvori begäres lagstiftningsåtgärder för stärfjande af den illojala konkurrensen, säger Riksdagen, att, hvad beträffar bevisningsfrågan, »målet synes kunna vinnas äfven utan samband med den redan länge på dagordningen stående, men allt hitintills olösta frågan om fullständigt genomförande i vår lagstiftning af den fria bevispröfnings grundsats, nämligen därigenom att ur det vid flera tillfällen framlagda omfattande lagförslaget härom utbrötes och särskildt för sig infördes bestämmelsen om befogenhet för rätten att, där ej fullständig utredning angående skadans omfång blifvit förebragt, bestämma skadeståndet till det belopp, som med afseende å upplysta eller eljest af rätten kända förhållanden pröfvas skäligt». Riksdagen har alltså i sin skrifvelse i år just föreslagit att utbryta dessa särskilda bestämmelser ur det lagförslag, på hvars antagande man ännu får vänta.

Det har anförts ett exempel på orimligheten af det nuvarande förhållandet. Jag tillåter mig anføra ett annat dylikt.

En handlande här hyr en handelslägenhet att tillträdas t. ex. den 1 juni, men när han skall taga denna butikslägenhet i besittning, så befinnes den icke vara inrättad för det ändamålet eller disponerad på annat sätt. Han står således utan butikslägenhet, och han lider uppenbarligen skada. Men om han söker domstol, så kan han, då han måste ha svårt att visa beskaffenhets och storleken af denna skada, äfventyra att få af domstolen det svaret, att domstolen finner honom visserligen berättigad till skadeersättning, men då han icke i någon mån gittat styrka storleken af den lidna skadan, så kan hans talan icke bifallas, och så kvittas rättegångskostnaderna. Honom förefaller detta upprörande. Han skyller på juridisk formalism. Och allmänheten, som lär känna ett sådant domslut, kommer också att kalla det för en benhård formalism. Det gör naturligtvis äfven häradschefding Fahlerantz, och han placerar naturligtvis den klandrade formalismen icke i lagstiftningen, utan hos själfva domstolen.

Andra Kammaren har, såsom här förut framhållits, gifvit sitt erkännande åt det sträfvande, som denne juridiska skriftställare

så ifrigt omfattat, nämligen att arbeta bort den juridiska formalismen. Det är icke svårt att finna, att författaren i sin skriftställerverksamhet för detta syfte gjort sig skyldig till öfverdrifter, och att hans framställning innebär i åtskilliga fall ett förbiseende af rätt klara och enkla förhållanden. Men det måste dock erkännas, att han har rätt i många stycken. Han har rätt i det kraf, han framställer, nämligen krafvet på mera rättfärdighet vid rättsskipningen. Detta hans sträfvande har Andra Kammaren till och med ekonomiskt värdesatt. Det skulle därför vara bra underligt, då det nu är tillfälle att just införa denna rättfärdighetsprincip i själva lagen, om Andra Kammaren därvid skulle tveka; om Andra Kammaren, som visat sig ha en öppen blick för skadan af juridisk formalism, icke skulle vilja bana väg för den rättfärdighet i rättsskipningen, hvars förverkligande domarne icke minst åtrå.

*Angående vis-
sa bestämmel-
ser om bevis-
ning inför
rätta m. m.*

(Forts.)

Ja, herr talman, jag skall icke uppehålla tiden längre. Men jag vill i den juridiska rättfärdighetens namn be att få yrka bifall till den i ärendet afgifna reservationen.

Med herr Bergendahl förenade sig herr *Ljunggren*.

Herr Wiklund: Herr talman! Såsom framgår af utskottets betänkande, hade motionären ursprungligen framlagt ett enda helt förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser om fri bevispröfning inför rätta. Nu ha reservanternas, däribland motionären är en, dels uteslutit en del af det ursprungligen framlagda förslaget och dels uppdelat återstoden i fyra särskilda lagförslag. Äfven om nu ingen egentlig anmärkning kan göras mot ett sådant förfarande, vill det dock förefalla besynnerligt, att icke åtminstone motionären fortfarande håller på förslaget, sådant det först blifvit af honom framlagdt.

Förslaget är ett upprepande i vissa delar af det försök, som af Kungl. Maj:t gjordes vid 1902 års riksdag att lösa frågan om fri bevispröfning inför rätta, ett försök, som äfven upprepats af enskilda motionärer vid 1903 års riksdag. Dessa försök ha emellertid alltid strandat, beroende därpå, att man icke velat i förslagen inrymma ökad befogenhet för nämnden, något som denna kammare alltid har hållit på.

Nu har emellertid motionären och reservanternas förordat antagandet af vissa utbrutna delar af förslaget om fri bevispröfning. Och skulle man beträda den vägen, är det sannolikt, att man finge ett helt förslag om fri bevispröfning inför rätta, utan att någon hänsyn tagits till yrkandet om ökad befogenhet för nämnden.

Nu vill jag för min del icke bestrida hvad här yttrats, att frånvaron af dessa bestämmelser kan utgöra en lucka i lagstiftningen. Men vi, som biträdt utskottets förslag, hafva icke trott,

Angående vis- att fördelarna af att antaga dessa lösryckta bestämmelser skulle vara så stora, att man icke kunde vänta, till dess ett helt lagförslag om fri bevispröfning inför rätta kan framläggas, där äfven nödig hänsyn tages till ökad befogethet för nämnden.

(Forts.)

Ett antagande af detta förslag skulle för öfrigt, i synnerhet beträffande denna kammare, utgöra ett frånträdande af den ståndpunkt, som kammaren förut alltid intagit i förevarande fråga. Reservanterna, hvilka allesammans äro jurister, hafva visserligen såsom stöd för förslaget åberopat erfarenheten rörande rättsskipningen, hvarjämte de bland annat yttra följande: »Det synes oss icke vara rätt att låta den gamla stämningen i Andra Kammaren mot bevisningslagen fortfarande så spela in, att äfven hvarje af behovet påkallad lagstiftningsåtgärd af den mest neutrala beskaffenhet omöjliggöres.» Ja, stämningen i Andra Kammaren bör väl i denna fråga gälla åtminstone lika mycket som stämningen i Första Kammaren. För min del har jag icke kunnat inse, att någonting inträffat sedan 1902 eller 1903, då denna fråga var före, som skulle utgöra något skäl för denna kammare att frångå den stämning, som då gjorde sig hos densamma gällande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Olsson* i Mårdäng, *Öberg*, *Svensson* i Bondön, *Burman*, *Anderson* i Hasselbol, *Jansson* i Edsbäcken, *Johanson* i Mossebo och *Erikson* i Öfre Odensvi.

Härmed var öfverläggningen afslutad. Därunder hade med afseende å förevarande paragraf yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels och afslag därå och bifall i stället till det förslag, som framställts i första punkten af den utaf herrar Lindhagen och Segerdahl afgifna reservationen. Herr talmannen, som nu framställde proposition å dessa yrkanden, förklarade sig anse det sistnämnda yrkandet vara med öfvervägande ja besvaradt; men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren med afslag å lagutskottets hemställan i fråga om 1 § af ifrågavarande lagförslag bifaller det förslag, som framställts i första punkten af den utaf herrar Lindhagen och Segerdahl afgifna reservationen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit lagutskottets hemställan.

Voteringen utföll med 88 ja men 104 nej; och hade kam- *Angående vis-*
maren alltså bifallit utskottets hemställan. *sa bestämmel-*
ser om bevis-
ning inför
rätta m. m.

Efter föredragning härupå af 2—7 §§ uti ifrågavarande lag- *rätta m. m.*
förslag lämnades på begäran ordet till *(Forts.)*

Herr Andersson i Helgesta, som anförde: Herr talman!
Jag skall be att få yrka afslag på de föredragna paragraferna och
bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Stockholm: Herr talman! Jag förmodar, att
kammaren kommer att afslå äfven de följande punkterna. Jag
har därför begärt ordet blott för att säga, att jag icke kan vara
med om den föreslagna nya lagen angående sakkunnige. Reser-
vanterna säga, mycket riktigt, att »man mycket väl kan vara an-
hängare af ett af deras förslag, men finna sig mindre öfvertygad
om behöfligheten eller lämpligheten af ett annat». Jag har för min
del betänkligheter mot detta under punkt 2:o föredragna förslag,
och det hufvudsakligen i två afseenden. Här stadgas, att rätten kan
tillkalla sakkunniga personer, och det säges i tredje paragrafen, att
»ersättningen skall utgifvas af käranden eller, där målet är i
högre rätt fullföljdt, af klaganden, men stanna å den, som vid
målets slut rätten finner därtill skyldig». Således är här bestämdt,
att rätten kan tillkalla en eller flere sakkunnige och genom att
tillkalla dessa sakkunnige åstadkomma utgifter, som kunna gå
till ganska betydliga belopp, under det att kostnaderna för dessa
sakkunnige i första rummet åläggas käranden, hvilket beslut skall
gå i verkställighet lika som laga kraft ägande dom, samt att dessa
kostnader i sista hand åläggas den, som tappar. Jag menar, att
det är betänkligt, att rätten har en sådan makt, att den får själf
utan parternas hörande eller medgifvande tillkalla sakkunnige till
hvilket antal och med hvilka kostnader som helst, samt likväl
ålägga parterna betala kostnaderna därför.

Vidare stadgas det i 2 §, att rätten skall förordna, »huru-
vida den sakkunnige har att afgifva skriftligt utlåtande eller skall
muntligen vid rätten meddela upplysning». Äfven detta stad-
gande finner jag ganska betänkligt, ty därigenom kan rätten
undandraga parterna möjligheten att få en utredning af saken på
det sättet, att de sakkunnige få muntligen höras inför rätten.
Domstolen skulle enligt detta lagförslag kunna inskränka sig till
att endast infordra skriftligt utlåtande af de sakkunnige och så-
ledes uraktlåta att inkalla de sakkunnige till muntligt förhör. Jag
tror, att det skulle vara betänkligt, om parterna icke hade möj-
lighet att få dylika sakkunnige muntligt hörda och att genom
frågor och korsfrågor få utreda vissa punkter af de sakkunniges
skriftliga utlåtanden.

Jag vill härmed hafva sagt, att jag anser, att, om ett förslag

Angående visse bestämmelser om bevisning inför rätta m. m.

(Forts.)

till lag angående bevisning genom sakkunnige skulle framdeles komma att framläggas, det är nödigt, att man i dessa båda afseenden vidtager förändring. Naturligtvis kan jag icke hafva något emot, att sakkunnige af rätten tillkallas, men jag tror, att man icke utan vidare kan ålägga parterna att betala dessa kostnader, huru stora de än månde vara.

Ur dessa synpunkter ber jag att få yrka afslag å reservationen i förevarande punkt.

Herr Lindhagen: Den siste talaren ansåg det vara själfklart att kammaren, när den afslagit föregående punkt, också skulle komma att afslå de två efterföljande. Ja, det är möjligt att så blir förhållandet, men för min del kan jag icke annat än på det lifligaste beklaga de beslut, som kammaren i så fall skulle fatta. Enligt min uppfattning ser det ut, som om en del af kammaren fattats af ett slags stämning emot all förändring i lagstiftningen på bevisningens område i rättegångsbalken. Det har också i öfverensstämmelse härmed från herr Wiklunds sida framhållits, att frågan här gäller utbrytande af en del af »lagen om fri bevispröfning». Men — och detta kan icke nog ofta upprepas — det är alls icke fråga om något sådant, utan om att utbryta vissa neutrala delar af »lagen om bevisning». I de föreslagna stadgandena om bevisning ingingo vissa punkter, som rörde den fria bevispröfningen, på samma gång som där funnos en del punkter, som alls icke angingo denna. Det är om dessa sista punkter som här är fråga. Vi domare, som varit med i åtskilliga år, hafva så ofta funnit, hurusom det är upprörande, att dessa luckor i lagen ofta förbjuda oss att skipa verklig rättvisa. Och jag tror icke, att kammaren bereder de rättssökande någon fördel med att på detta sätt undandraga domstolarna i många fall all möjlighet att kunna skipa rätt. Det ser ut, som om en hel generation måste dö ut först, innan man kan få någon ändring ens i dessa neutrala punkter af bevisningsreglerna och därigenom ett medel för vinnande af verklig rättvisa.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till den föredragna punkten.

Häruti instämde herr *Zetterstrand*.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen i öfverensstämmelse med de yrkanden, som därunder framkommit, proposition dels på bifall till utskottets hemställan med afseende på förevarande paragrafer, dels ock på afslag å berörda hemställan och bifall i stället till det förslag, som framställdes i andra punkten af den utaf herrar Lindhagen och Segerdahl afgifna reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Emeller-

tid begärde herr Zetterstrand votering, hvilken ock företogs enligt en nu uppsatt och behörigen justerad voteringsproposition, så lydande:

*Angående vis-
sa bestämmel-
ser om bevis-
ning inför
rätta m. m.*
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren med afseende å 2—7 §§ af ifrågavarande lagförslag bifaller lagutskottets hemställan, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit det förslag, som framstälts i andra punkten af den utaf herrar Lindhagen och Segerdahl afgifna reservationen.

Omröstningen utvisade 111 ja mot 59 nej, hvadan således utskottets hemställan af kammaren bifallits.

I fråga därefter om 9—15 §§ yttrade

Herr Andersson i Helgesta: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Det är ju alldeles fåfängt att tala i saken, men jag vill i alla fall säga några ord. Först och främst står detta tredje lagförslag icke i ringaste sammanhang med de båda föregående. För det andra vill jag nämna något om hvad saken egentligen gäller och vill då upprepa ett rättsfall, som just åberopades i Första Kammaren och som alldeles klarligen ådagalägger hvad saken gäller. Det var en handelstvist emellan en engelsk köpman och en svensk, och det var tydligt ådagalagdt, att den engelska firman hade fordran hos den svenska, men beloppet kunde man icke få klart. Då var förhållandet, att deras affärer förmedlades af en tredje firma och i den firmans handelsböcker funnos fullständigt angifna alla deras rättsförhållanden på ömse sidor. Då begärdes af käranden, som uppenbarligen hade rätt, att denna firma, som var mellanhand, skulle uppvisa sin handelsbok, som omhandlade mellanhafvandet; och hade den boken kommit fram, hade alla deras mellanhafvanden kommit till synes. Det nekades därför, att det icke i svensk rätt var föreskrifvet. Då begärdes vittnesförhör med chefen för firman, och han kom upp, aflade vittneseden och berättade mycket sanningsenligt, om den saken vet jag ingenting och kan för närvarande icke säga något därom. Och han kunde

*Angående vis-
sa bestämmel-
ser om bevis-
ning inför
rätta m. m.*

(Forts.)

icke åläggas att taga fram böckerna. Och därför nödgades käranden, som hade alldeles rätt, att förlora käromålet.

Nu vill jag säga, att i dessa tider, när man talar om juristeriet och formalismen, må ingen undra på att man tycker det är underligt, att lagreformer motarbetas, som gå ut på att få fram den materiella rätten. Och det är icke fullt juste att säga, att de svenska domarne äro formalistiska, när det just är ifrån domarehåll som det påpekas, att denna sak bör fram för det rättas skull.

Sedan jag sagt detta och därmed motiverat vikten utaf att detta lagförslag antages, vill jag på samma gång förklara, att jag icke gör något yrkande, och det med anledning däraf, att de följande lagförslagen hänga ihop med det andra och det tredje, och då vi icke tagit det andra, kunna vi väl icke heller antaga detta. Men att det är mycket starka skäl, som tala för detta lagförslag, är likväl säkert.

Jag gör, herr talman, icke något yrkande.

Herr Lindhagen: Herr talman! Med anledning af hvad herr Zetterstrand yttrat skall jag däremot be att åtminstone få framställa ett yrkande om bifall till punkten, ty de två följande lagförslagen hänga icke så ihop med det föregående, som herr Zetterstrand trodde, och detta på skäl som det nu torde vara öfverflödigt att anföra. Jag vill således framställa yrkande om bifall till detta synnerligen viktiga lagförslag, genom hvars antagande parter också i en mängd fall skulle kunna erhålla sin rätt, hvilket de icke kunna få nu. Det är icke värdt att hädanefter tala om domarnes formalism i domstolen, då man vägrar dem de alldeles oundgängliga medlen för att skipa verklig rättvisa.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Jag har icke förut uttalat mig i fråga om de här föreliggande lagförslagen, och ursprungligen icke heller tänkt att göra det i afton. Det är ju så, att jag för min del icke sitter i någon domstol, som skulle få tillämpa dessa lagar, utan, som herrarna veta, tillhör jag en administrativ myndighet. Men hvad särskildt beträffar den nu föredragna delen af lagförslaget, har jag trott det vara skäl att lägga kammaren på hjärtat att taga detta. Såvidt jag förstår, äro de olika förslagen ganska fristående från hvarandra. Men detta är särskildt förhållandet med detta förslag. Detsamma har icke heller den allra ringaste betydelse för den sak, som Andra Kammaren velat vindicera, nämligen frågan om ökad inflytande åt nämnden. Vill kammaren ha fram den frågan, är kammaren lika mycket i tillfälle att få det, äfven om den nu skulle taga den föredragna punkten, såvidt jag kan förstå. Och hvad beträffar detta lagförslags sammanhang med de båda följande, finna vi, att det ena af dessa handlar om ändring af lagen om handräckning åt utländsk domstol — det kan ju vara jämförelsevis likgiltigt,

huru det kan komma att gå med detta förslag. Det sista förslaget åter handlar om ändring i förordningen angående handelsböcker och handelsräkningar — äfven detta är ju alldeles fristående. Jag kan således icke finna något hinder, att det nu föredragna lagförslaget särskildt för sig antages; och framför allt är min öfvertygelse den, att, äfven om man vill fullt respektera Andra Kammarens ståndpunkt i denna angelägenhet — och det vill jag för min del göra — så kan man i allt fall antaga denna lag. Detta lagförslag rör för visso en högst viktig sak i afseende på att få fram sanningen i en rättegång, nämligen skyldighet att förete skriftlig handling, som länder till upplysning i målet; hvar och en, som haft litet med rättegångar att göra, skall säkerligen inse gagnet af att hafva en sådan lag som denna.

Jag skall be att få instämman i yrkandet om bifall till reservationen i denna del.

Herr Jansson i Djursåtra: Ja, herr talman, vore det endast fråga om att ålägga *part* att förete handlingar i målet, skulle jag för min del icke hafva någonting att invända emot det nu föreliggande lagförslaget. Men det stannar icke vid *part*, kärande eller svarande, utan detta förslag innehåller äfven, att annan person, som *icke är part i målet*, skulle kunna vid vite åläggas att förete handlingar som höra honom till. Sådant är väl efter svensk sedvana alldeles orimligt, och jag vill för min del icke vara med om att införa i vår rätt, att personer, som icke hafva med saken att göra, skulle kunna tvingas att förete handlingar, som äro deras egen egendom.

Jag skall sålunda be att få yrka bifall till utskottets förslag och afslag på reservationen i denna del.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! I det exempel, jag nyss anförde om tvisten emellan den engelska och den svenska firman, innehades, som herrarne märkte, handlingarna af en tredje firma som mellanhand. Denna firma var hvarken kärande eller svarande, men den hade den handelsbok, som måste fram, för att rättvisan i krafvet skulle kunna ådagaläggas. Nu kunde man icke framtvinga denna bok, och det var därför den engelska firman icke fick sin rätt. Det är just det man vill lagstadga, att en person, som icke är kärande eller svarande i ett dylikt fall, skulle, när det gäller dessa parters mellanhafvande, förete handlingarna.

Herr Jansson i Djursåtra: Herr talman, mina herrar! Jag skall blott be att få hänvisa till 3 §, andra momentet i lagen. Där står det: »Skall någon, som ej är *part*, förete handling, varde vite honom förelagdt».

Angående vis-
sa bestämmel-
ser om bevis-
ning inför
rätta m. m.

(Forts.)

Denna bestämmelse skulle ju gälla icke blott för engelsmän, utan framför allt för svenska medborgare.

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter af herr talmannen framställda propositioner i ämnet biföll kammaren utskottets hemställan.

Härefter föredrogos de vid ifrågavarande motion fogade förslagen till lag om ändring i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar och till lag om ändrad lydelse af 4 och 6 §§ i lagen den 6 mars 1899 om handräkning åt utländsk domstol; och lämnades därvid på begäran ordet till

Herr Lindhagen, som anförde: Herr talman! Med anledning af de beslut, som fattats uti de föregående punkterna, skall jag vid denna punkt be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Helgesta: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var öfverläggningen slutad. Sedan herr talmannen gifvit proposition å det beträffande nu ifrågavarande lagförslag framställda yrkandet blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Efter föredragning slutligen af återstående delar af förevarande motion yttrade

Herr Andersson i Helgesta: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall äfven i detta afseende till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan i fråga om nu förevarande delar af motionen bifölls.

Utskottets i utlåtandet gjorda hemställan förklarades besvarad genom de af kammaren fattade, här ofvan omförmälda besluten.

§ 10.

Härefter föredrogos hvart för sig och blefvo af kammaren godkända lagutskottets memorial och utlåtande:

n:o 66, angående arfvode åt den tjänsteman, som hos lagutskottet anställts att biträda vid handläggningen af Kungl. Maj:ts propositioner, n:o 27, med förslag till lag om köp och byte af lös egendom, lag om ändrad lydelse af 166 § sjölagen, lag om ändring i vissa delar af 9 kap. handelsbalken och lag om ändrad lydelse af 38 § utsökningslagen, samt n:o 73, med förslag till lag om särskild sammansättning af vissa rådstufvurätter vid behandling af handelsmål;

n:o 67, med föranledande af skiljaktiga beslut i fråga om

lagutskottets utlåtande n:o 54, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af vissa delar af värnpliktslagen; och

n:o 68, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående löneregleringar för prästerskapet i föreslagna nya församlingar i Stockholm.

§ 11.

Vidare förelåg till afgörande Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 29, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående iakttagande af planmässighet vid infordrande af yttrande från ämbetsmyndigheter m. fl. *Ang. planmässighet vid infordrande af yttrande från ämbetsmyndigheter m. fl.*

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 208, hvaröfver infodrads kammarens fjärde tillfälliga utskotts yttrande, hade herr *H. Hedlund* hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga åtgärder för lämplig planmässighet med yttrandens infordrande, samt särskildt att bestämd tid måtte föresättas ämbetsmyndigheter såväl som kommunala myndigheter, enskilda inrättningar, föreningar m. m., inom hvilken de hade att afgifva infordrade utlåtanden, de senare, där så ske kunde, vid äfventyr att ärendet eljest utan deras hörande afgjordes.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af

Herr Hedlund, som anförde: Herr talman! Jag skulle knappt nänts att säga något om detta ämne, i fall icke, enligt herr talmannens benägna upplysning, det stora omfattande lagförslaget, som står nästefter på dagordningen, skulle stå öfver till följande plenum. Men nu vill jag yttra i all korthet några ord.

Jag hade önskat i första rummet åtgärder för att åstadkomma större taktfasthet och fortfärdighet med afseende på ärendenas beredning i ämbetsverken, och min tanke var i det afseendet, att det skulle föreläggas såsom allmän regel tid, hvarinom yttranden från de underordnade myndigheterna skulle vara afgifna. De af kammarens ledamöter, som gjort sig besväret att ögna igenom den redogörelse, som jag gifvit för åtskilliga ärendens behandling, skola upptäcka, huru ämbetsverken legat på handlingar, om hvilka de fått i uppdrag att afgifva yttranden, i tre, fem, ja ända till sju år utan annan synlig anledning än att ärendena kommit djupt i högen och blifvit bortglömda. Detta skulle afhjälpas genom en sådan anordning, enligt hvilken ämbetsverken skulle få sig viss tid förelagd. Skulle sedan befinnas, att ett ämbetsverk af någon anledning icke hunne med att afgifva yttrande inom förelagd tid, finge ämbetsverket afgifva förklaring häröfver och sedan få sig ny tid förelagd.

*Ang. planmäs-
sighet vid in-
fordrande af
yttrande från
ämbetsmyn-
digheter m. fl.*

(Forts.)

Denna sak har särskild betydelse för de många ansökningar från kommuner och enskilda, som inkomma till Kungl. Maj:t angående koncessioner o. d. I den redogörelse för åtskilliga ärendens behandling, som jag lämnat, finnas också angifna åtskilliga fall af denna art. Vidare har jag ett annat exempel. Ett enskildt företag, det var en enskild järnväg, hade fått ett för sig ogynnsamt beslut af en underordnad myndighet. Järnvägens styrelse hade goda skäl att tro, att, om den ginge vidare, ett för järnvägen gynnsammare besked skulle erhållas, men visste, att man då utsatte sig för ett halft års dröjsmål, och under denna tid skulle banan gå förlustig en hel sommars trafikinkomster, och därför brydde man sig icke om att gå vidare, utan nöjde sig med det ogynnsamma besked, som man fått.

Ju flera ansökningar, som i detta elektricitetens tidehvarf inkomma till Kungl. Maj:t, desto angelägnare är det att få dessa ärenden raskt expedierade. Vi veta, att för närvarande, om Riksdagen skrifer till Kungl. Maj:t i ett obetydligt ärende t. ex. en fattigvårdsfråga, så är det första Kungl. Maj:t gör att remittera ut frågan till alla vederbörande myndigheter, särskildt till alla Kungl. Maj:ts befallningshafvande utan undantag. Följden häraf blir med hänsyn till den stora mängden af ärenden, som allt mer och mer tilltager, att dessa underordnade myndigheters tid alldeles onaturligt upptages med att skriva yttranden i än den ena än i den andra frågan och hindras från att sköta sina egentliga göromål. Jag vill säga, att detta är en tung och mekanisk form för handläggning af ärendena, och vi behöfva en mera målmedveten sådan. Vi komma en gång därefter, att dröjsmålet med ärendenas behandling blir så stort och olidligt, att Kungl. Maj:t måste komma fram till Riksdagen och begära förstärkta arbetskrafter. Då må emellertid Riksdagen komma i håg, att det också finnes ett annat medel att åstadkomma större fortfärdighet, och det är att införa en händigare och ändamålsenligare handläggning af ärendena, så att Kungl. Maj:t efter omständigheterna kan höra flere eller färre af myndigheterna, tillkalla sakkunniga, hvilkas yttranden mycket väl i en massa mål kunna ersätta ämbetsverkens, hvilka ju allt för väl i det ena eller andra ärendet kunna sakna sakkunskap. Särskildt är det väl ändamålslost att i hvarje fall höra alla 24 länsstyrelserna jämte öfverståthållareämbetet i Stockholm. Till förmån för den uppfattningen, att alla myndigheterna skola höras, kan ju visserligen anföras, att om Kungl. Maj:t infordrade yttrande från än den ena än den andra myndigheten, men icke från alla, det då kunde hända, att just den ämbetsmyndighet, som har något af vikt att meddela, icke finge komma fram med detta. Nå, detta kan ju mycket enkelt förebyggas på det sätt, att ärendet *delgifves* samtliga myndigheter, men *yttrande* infordras endast af vissa. För öfrigt skola vi väl komma i håg, att det nuvarande systemet faller på sin

egen orimlighet. Om vi nämligen tänka oss, att vi lefde i ett mera utsträckt land, där det funnes t. ex. 50 länsstyrelser, skulle då Kungl. Maj:t för att åstadkomma en opartisk och fullständig utredning af ärendena infordra yttranden från alla 50 länsstyrelserna? Det går gifvetvis icke.

Ang. planmässighet vid infordrande af yttrande från ämbetsmyndigheter m. fl.

Det är, som sagdt, nödvändigt, att någon ändring vidtages i denna sak. Förr eller senare får Kungl. Maj:t besluta sig för det ena eller det andra, antingen att införa en mera rationell behandling af ärendena eller också att gå in till Riksdagen med begäran om ökning af arbetskrafterna. Det är den förra vägen, som jag för min del anser vara den ändamålsenligaste af de två, och därför skall jag, i trots däraf, att jag har ett enhälligt utskott emot mig, be att få yrka bifall till min motion.

(Forts.)

Häruti instämde herr *Wawrinsky* i Saltsjöbaden.

Herr Bergendahl: Herr talman, mina herrar! Såsom af motionen synes och såsom ock framgått af motionärens yttrande, afser han med sin motion att vinna ett snabbare afgörande af departementsärendena i allmänhet. I detta afseende har utskottet gifvit honom sitt fulla erkännande, men utskottet har icke trott att detta syfte skulle kunna vinnas genom ett bifall till motionärens hemställan. Han har inskränkt sig till att fordra, att utlåtanden ifrån underordnade myndigheter skola infordras i annan ordning än nu vanligen sker. Han har bland annat sagt, att det vore lämpligt, att ärendena, innan de hänvisas till myndigheterna för utlåtandes afgifvande, borde underkastas en förberedande utredning; men om vi granska den redogörelse, han bifogat sin motion, synes det, att så i många fall redan nu sker. På sid. 18 inhämtas, att när Riksdagen begärde särskild stadga angående hafsfisket, uppdrogs omedelbart åt en kommitté af sakkunnige att utarbета förslag i nämnda afseende, och när Riksdagen begärde utredning angående fiskarebefolkningens i Göteborgs och Bohus län bostadsförhållanden, vände sig regeringen genast till Konungens befallningshafvande med begäran, att Konungens befallningshafvande måtte föreslå, huru utredningen lämpligast skulle ske, hvar efter åt tre sakkunniga personer uppdrogs att biträda vid utredningen. Den återopade redogörelsen visar, att äfven i många andra fall en förberedande utredning gått före myndigheternas utlåtanden, och har således iakttagits just hvad motionären förordat. I andra fall åter kan det vara lämpligast att skicka ärendet direkt till myndigheterna. Jag vill såsom exempel härpå med stöd af motionärens redogörelse erinra om Riksdagens år 1899 gjorda framställning om en stadsplanelag. I detta fall hade det uppenbarligen icke varit lämpligt, att någon utredning på förhand skett. Kungl. Maj:t gjorde i stället så, att Riksdagens skrifvelse remitterades till Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som hade att höra

*Ang. planmäs-
sighet vid in-
fördrande af
yttrande från
ämbetsmyn-
digheter m. fl.*

(Forts.)

magistrater och byggnadsnämnder, hvilka hade att yttra sig öfver i hvad mån civilrättsliga bestämmelser uti ifrågakomna afseendet kunde vara erforderliga och i hvilken riktning behovet däraf särskildt visat sig. Sedan dessa utlåtanden inkommit, tillsattes en kommitté, som på grundvalen af det material, som sålunda insamlats, uppsatte ett förslag till stadsplanelag. Detta förslag remitterades sedan till de underordnade myndigheterna som granskat förslaget, och nu är kommittén tillsammans för att med anledning af gjorda anmärkningar vidtagna de ändringar, som kunna anses vara behöfliga. Här var det således icke lämpligt, att en förberedande utredning hade föranstaltats, innan ärendet remitterades till myndigheterna.

Utskottet har fördenskull ansett, att det får i hvarje särskildt fall afgöras, hvilket sätt att gå till väga som är det lämpligaste, antingen att anordna en förberedande utredning eller att remittera ärendet direkt till myndigheterna för att samla material till en blifvande utredning.

Vidare har motionären förordat, att ett färre antal myndigheter skulle höras än nu vanligen sker. Häremot har utskottet sagt att vid sådant förhållande det kunde inträffa, att just den myndighet blefve förbigången, som på grund af särskild erfarenhet skulle kunnat lämna de bästa upplysningarne, och motionären kan väl icke förneka, att denna erinran är befogad. Äfven om motionären skulle hafva rätt däri, att allt för många myndigheter pläga höras rörande en och samma fråga, tror jag dock, att det är omöjligt att på förhand uppställa några regler för, huru man i detta fall skall förfara.

Slutligen har motionären förordat, att när yttrande infordras från en myndighet, skall fastställas en viss tid, då ärendet skall återkomma till departementet. Men motionären medgifver, att departementscheferna börjat i allt flere fall förelägga bestämd tid för utlåtandes afgifvande, och utskottet har också funnit, att sådant skett i de fall, där man ansett det vara lämpligt. Men det förekommer ofta ärenden af den beskaffenhet, att det icke är möjligt att förelägga viss tid för ärendets återkomst till departementet. För att ådagalägga detta, går jag till motionärens redogörelse på sid. 13, däri han omnämner, att 1895 års Riksdag begärde utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag, hvilket ärende sedermera under en följd af år behandlats af handtverksföreningar, arbetareföreningar med flera korporationer. En fråga af dylik omfattning kräfver för sin utredning en tid, som icke kan på förhand bestämmas. Sålunda måste äfven i detta afseende för hvarje särskildt ärende afgöras, huru därmed lämpligast må förfaras. Motionären har gjort ansatser att införa frågan på ett vidare fält, där hans undersökningar kanske varit mera fruktbringande. Hade motionären genom att upptaga särskilda ärenden kunnat visa att vid dessa ärendens behandling förelegat grundfel,

då hade Riksdagen kunnat säga: ja, här föreligger ett grundfel, och därför måste rättelse ske. Men en sådan utredning har icke åstadkommits. Motionären slutar sin framställning med att hemställa, att yttrandena borde infordras på ett mera planmässigt sätt och särskildt att viss tid för yttrandes afgifvande borde fastställas, men såsom af det föregående synes, begär motionären hvad man redan nu iakttager i den mån man finner det vara lämpligt. En sådan framställning, som motionären föreslår, vore ju egentligen att gifva anvisning på huru departementscheferna borde skrifva remissresolutionerna. Men det kan väl icke vara lämpligt. Kunde genom en sådan skrifvelse någon rättelse åstadkommas i öfverklagade afseendet, så hade väl utskottet velat vara med om detta; det uttalas ju af utskottet, att det alldeles instämmer i motionens syfte.

På dessa grunder och med anledning af hvad som särskildt finnes utveckladt i utskottets utlåtande ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Sjöberg, Carlsson* i Norra Smedstorp, *Jönsson* i Färeköp och *Pettersson* i Tjärsta.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12.

Ordet lämnades på begäran till

Herr Biesèrt, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det beslut, som Andra Kammaren i dag har fattat med anledning af bevillningsutskottets betänkande n:o 24, rörande exporttull å järnmalm, finner jag för min del vara förhastadt och, om det skulle blifva Riksdagens beslut, komma att leda till följder, som vi nu icke kunna öfverskåda.

Jag anhåller därför, herr talman, att mot detta kammarens beslut få afgifva min reservation.

I denna reservation förenade sig herrar *Emthén, Hammarström, Hansson, af Callerholm, Broström, Segerdahl, K. G. Karlsson* i Göteborg, *Moll, Wallenberg*, friherre *Bonde, Carlheim-Gyllensköld, Hedlund, Wijk, Palme, Ekman, von Krusenstjerna, Theodor Nordström* och *Brodin*.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Till bordläggning anmälles:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 122, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse af Länna—Norrtälje järnväg;

n:o 123, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ökning af lånefonden för rederinäringens understödjande;

n:o 124, i anledning af väckt motion om bildande af en fond för lån till kommuner i och för byggande af folkskolehus m. m.;

n:o 125, angående öfverlämnande af det gamla riksdagshuset och riksgäldskontorets hus till Kungl. Maj:ts förvaltning;

n:o 126, angående ökadt biträde vid Riksdagens bibliotek;

n:o 127, angående pension till maskinisten vid Riksdagens hus K. G. O. Nilsson;

n:o 128, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande till arméförvaltningen af förra posthuset vid Rödborget samt försäljning af fastigheten n:o 1 i kvarteret Memnon i Stockholm;

n:o 129, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag af visst område af kronohemmanet Mörby n:o 1 i Stockholms län;

n:o 130, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af lägenheter från kungsgården $4\frac{3}{8}$ mantal Kungsberg med underlydande i Södermanlands län;

n:o 131, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående nytt öfningsfält för arméns i Stockholm eller dess närhet förlagda trupper samt försäljning af två områden af Norra Djurgården;

n:o 132, med anledning af kamrarnas återremiss å en punkt i statsutskottets utlåtande n:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel;

n:o 133, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra hufvudtiteln gjorda framställning om höjning af aflöningen till två amanuenser i nedre justitierevisionen;

n:o 134, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till aflidne sjömannen N. J. Selanders sterbhusdelägare för förlust genom f. d. vicekonsuln O. N. Nicholsons förskingring af Selanders kvarlåtenskap;

n:o 135, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffning af åtskilliga persedlar, tillhörande den personliga fältutrustningen;

n:o 136, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ny verkstadsbyggnad m. m. för fyrverkslaboratoriet vid Karlskrona varf;

n:o 137, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen af åtskilliga officers- och underofficerskårer tillhöriga byggnader å mötesplatser m. m.; och

n:o 138, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inrättandet å Norrlandskusten af en replipunkt för flottan; samt

Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 30, angående en skrifvelse till Kungl. Maj:t beträffande lokaltåg till större fabriksstäder; och

n:o 31, i anledning af väckt motion rörande utjämning af kommunernas fattigvårdsbörda.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *O. F. Trapp* under den 15 maj och

» *L. Eriksson* i Bäck under 2 dagar fr. o. m. den 11 maj.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11,12 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.